

Mäns våld mot kvinnor
ska upphöra

Åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2021-2023

Arbetsmarknadsdepartementet

Åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2021–2023

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor	4
3. Fortsatt prioriterade områden.....	5
4. Utvecklingsområden 2021–2023.....	10
5. Beslutade och kommande åtgärder 2021–2023	18
5.1 Långsiktig och hållbar struktur för stöd, organisation och uppföljning	18
5.2 Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld	28
5.3 Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn.....	41
5.4 Effektivare brottsbekämpning	56
5.5 Förbättrad kunskap och metodutveckling.....	66
6. Sveriges prioriteringar i EU och internationellt	72

Förord

Mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem. Tusentals flickor och kvinnor utsätts varje år för trakasserier, våld och sexualbrott. Varje månad dödas en kvinna av en man. Våldet orsakar stort lidande och livslånga konsekvenser. Hela samhället måste stå samlad för att bekämpa våldet.

Våld mot kvinnor är det yttersta uttrycket för ojämställdhet mellan könen. För att möta våldet måste jämställdheten i samhället öka. Kvinnor ska ha samma möjligheter som män till ett arbete, en egen försörjning och till makt över sitt eget liv. För att mäns våld mot kvinnor ska upphöra måste vi även arbeta brett för att motverka de maskulinitetsnormer och föreställningar om manlighet som orsakar våldsamt.

Under förra mandatperioden tog regeringen fram en nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Den strategin arbetar regeringen efter. Regeringen har ökat statsbidragen för att förebygga mäns våld mot kvinnor och för att skydda de som utsätts. Straffen för våld och andra kränkningar i nära relationer har skärpts. De brottsbekämpande myndigheterna har förstärkts kraftfullt. Långsiktiga satsningar görs för att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck.

Nu intensifieras arbetet. Åtgärdsprogrammet innehåller 99 åtgärder som förebygger våldet, som ger ett starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn, som effektivt bekämpar brotten och som förbättrar kunskap om och metoder mot mäns våld mot kvinnor.

För en feministisk regering kommer frågan om att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor alltid att vara högt prioriterad. Hedersförtrycket ska bort. Alla kvinnor ska kunna leva sina liv i frihet och trygghet.

Eva Nordmark

Arbetsmarknads- och jämställdhetsminister

1. Inledning

Detta är det andra åtgärdsprogrammet inom perioden för den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor som beslutades i november 2016 och gäller 2017–2026. Den inriktning och de överväganden som redogörs för i den nationella strategin kvarstår. I detta åtgärdsprogram beskrivs utvecklingsområden där regeringen avser förstärka insatserna samt de nya åtgärder som regeringen har beslutat om inför eller under 2021 eller avser att inleda under perioden 2021–2023.

Den 16 juni 2021 presenterade regeringen ett åtgärds paket för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor, vilket redan har börjat genomföras. Paketet består av 40 punkter, uppdelade på den nationella strategins fyra målområden. I detta åtgärdsprogram ingår de 40 punkterna och i flera fall mer konkreta åtgärder för att genomföra punkterna. Dessa kompletteras av ytterligare åtgärder, som redan har beslutats eller aviserats av regeringen.

I budgeten för 2022 tillförs 215 miljoner kronor till arbetet med att bekämpa mäns våld mot kvinnor, vilket innebär att det finns totalt 350 miljoner kronor under 2022. I budgeten för 2022 aviseras också att det under 2023 kommer att avsättas 270 miljoner kronor, vilket gör att den totala summan även då blir 350 miljoner kronor. För att åtgärderna ska vara långsiktiga och för att aktörerna inom området bättre ska kunna planera sin verksamhet föreslår regeringen att medlen från och med 2024 permanentas på en nivå av 300 miljoner kronor per år (budgetpropositionen för 2022, uo 13). De permanenta medlen gör det möjligt att komma bort från kortsiktiga projekt och att istället bedriva ett uthålligt och långsiktigt arbete, vilket den här typen av samhällsproblem kräver. Satsningen omfattar alla de områden som beskrivs i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Utöver detta tillkommer medel avsatta för statsbidrag till kvinno- och tjejjourer, deras riksorganisationer samt andra organisationer som arbetar med liknande stöd till våldsutsatta samt medel för ett tillfälligt riktat statsbidrag med syfte att stödja de ideella organisationer som driver skyddade boenden och behöver utveckla kvaliteten i verksamheten med anledning av det aviserade lagförslaget om att införa skyddat boende som en ny placeringsform i socialtjänstlagen.

2. Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor

Regeringen överlämnade den 21 november 2016 skrivelsen ”Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid” (skr. 2016/2017:10) till riksdagen. I skrivelsen där regeringen presenterade inriktningen för jämställdhetspolitiken ingick en tioårig nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Strategin gäller för 2017–2026 och omfattar ett åtgärdsprogram för 2017–2020. Genom en långsiktig strategi och ett riktat åtgärdsprogram lades grunden till ett mer målinriktat och samordnat arbete mot mäns våld mot kvinnor. Strategin betonar särskilt förebyggande insatser och mäns delaktighet. Strategin omfattar alla delar av det jämställdhetspolitiska delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Strategins tillämpningsområde är därför alla former av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld och hot om våld som riktas mot kvinnor och flickor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck med skiftande uttryck såsom könsstämpling och tvångsäktenskap. Strategin omfattar vidare prostitution och människohandel för sexuella ändamål liksom kommersialisering och exploatering av kvinnokroppen i reklam, medier och pornografi i syfte att reproducera föreställningar om kvinnors underordning.

Strategin riktar sig mot våld som kvinnor och flickor utsätts för på grund av sitt kön. Den riktar sig också mot våld som kvinnor och flickor utsätts för i särskilt hög grad eller som generellt sett har särskilt svåra konsekvenser för kvinnor och flickor. Även män och pojkar kan vara utsatta för våld från närstående, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Omvänt kan kvinnor och flickor utsätta närstående för våld, exempelvis i hederssammanhang, och begå brott som rör prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Insatser inom strategin syftar även till att motverka detta. Den nationella strategin omfattar i samtliga delar hbtqi-personers utsatthet för våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (2011) – även känd som Istanbulkonventionen – är det mest heltäckande och utförliga internationella människorättsinstrumentet på sitt område. Med undantag för frågor om prostitution och människohandel som behandlas i en annan Europarådskonvention, överensstämmer den nationella strategin i stort med tillämpningsområdet för Istanbulkonventionen.

Strategins målsättningar är följande:

- Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld
- Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn
- Effektivare brottsbekämpning
- Förbättrad kunskap och metodutveckling

Strategins utgångspunkter är följande:

- Våld ska förebyggas med fokus på våldsutövare och maskulinitetsnormer
- Större uppmärksamhet på flickors och unga kvinnors utsatthet för våld
- Flera livssituationer och omständigheter kan innebära särskild sårbarhet
- Funktionshinderperspektiv
- Barnets rätt och barnets bästa
- Hbtqi-personers rättigheter
- Förbättrad samverkan och styrning
- Kunskapsbaserat arbete

3. Fortsatt prioriterade områden

Regeringen har sedan den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor beslutades vidtagit ett stort antal åtgärder i enlighet med strategins utgångspunkter och målsättningar. Strukturen för stöd, organisation och uppföljning har stärkts och fortsätter att stärkas, myndighetsuppdrag avseende alla de fyra målsättningarna har beslutats och lagstiftningen har skärpts, inte minst vad gäller hedersrelaterat våld och förtryck. För att vidtagna åtgärder ska få önskad effekt avser regeringen att fortsatt prioritera två områden som varit i fokus under de senaste åren.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck innebär att människor, främst flickor och kvinnor men även pojkar och män och hbtqi-personer, begränsas i sina liv och utsätts för påtryckningar och våld som syftar till att upprätthålla familjens kontroll över individen. Det hedersrelaterade våldet och förtrycket måste upphöra.

Den mest omfattande kartläggningen av utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck som har gjorts är kartläggningen Heder och samhälle - Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar (2019) som genomfördes av Örebro universitet 2017–2018. I studien redovisas en kartläggning av det hedersrelaterade våldets uttryck, former och mekanismer bland ungdomar i årskurs nio i Stockholm, Göteborg och Malmö. Vissa grupper av våldsutsatta definieras som särskilt sårbara och i särskilt behov av stöd, beroende på större statistisk utsatthet, bristande tillgång till sociala, politiska och ekonomiska resurser som kan lindra våldets skadeverkningar och risken att våldets konsekvenser blir särskilt allvarliga. De sårbarhetsfaktorer som framträder i empirin är psykisk ohälsa, fysiska och psykiska funktionsnedsättningar, normbrott kopplade till kön, sexuell läggning och sexualitet samt missbruk och beroende. Studien tyder vidare på att segregation är en av de faktorer som skapar och vidmakthåller en hederskultur, t.ex. var det mycket vanligare att ungdomar med arbetslösa föräldrar, särskilt arbetslösa mammor, levde med oskuldsnormer och våldsnormer.

I kartläggningen besvarade över 6 000 ungdomar i årskurs nio i Stockholm, Göteborg och Malmö en enkät. I samma studie intervjuades personer som antingen själva hade utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck eller som hade kunskap från arbete eller ideellt engagemang. Kartläggningen visade att mellan 7 och 9 procent av ungdomarna som deltog i studien levde med hedersnormer relaterade till våld, och mellan 10 och 20 procent med hedersnormer relaterade till oskuld. Våldet är enligt studien psykiskt, fysiskt, sexuellt, ekonomiskt och materiellt. Flickor och unga kvinnor är numerärt de mest utsatta, hbtq-personer och flickor och kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar är dock särskilt utsatta och även pojkar och män utsätts. I intervjuerna framkommer även att det är lättare för flickor och kvinnor att söka stöd eftersom insatserna i huvudsak är utformade utifrån situationer där en kvinna utsätts för våld av en närstående man. Det blir därmed svårare för hbtq-personer, pojkar och män att få adekvat stöd.

Studien Unga, sex och internet efter #metoo, som genomfördes av Stiftelsen Allmänna barnhuset 2020 och 2021, visar på att även om de flesta eleverna som deltog i enkäten får bestämma över sina egna liv, så var det vanligare att utrikes födda elever begränsades i sina val, jämfört med inrikes födda elever. Det gäller särskilt flickor. Av de flickor som var födda utanför Sverige upp-gav över 9 procent att det fanns en begränsning avseende att själv välja vem de ska gifta sig eller leva med som vuxen.

Hedersrelaterat våld och förtryck innebär särskilda utmaningar. Det gäller både möjligheterna att upptäcka och ge stöd och skydd samt i fall där någon misstänks eller åtalas för brott. Kunskaperna behöver öka bland yrkesverksamma så att utsatthet kan upptäckas och inte misstolkas som en vanlig konflikt inom familjen, eftersom hedersrelaterat våld och förtryck kan kräva en annan typ av insatser än i fall där heder inte är en faktor. Åtgärder behöver vidtas så att utsatta får det långsiktiga stöd som behövs för att kunna bryta med sin släkt om det är nödvändigt. Hedersnormer har ofta uppmärksamats i samband med konflikter mellan unga kvinnor och deras föräldrar, men dessa flickor eller kvinnor kan ha levt med hedersrelaterade begränsningar under lång tid sedan tidig barndom. Därför är det nödvändigt att upptäcka och motverka utsatthet i förskolan och andra verksamheter för yngre barn. Skolans personal, inklusive elevhälsans personal, kan ha goda förutsättningar att fånga upp deras utsatthet och kompetensen i skolan behöver därför stärkas. Barn och unga behöver också få bättre kunskap om vilket stöd de kan få för att frigöra sig från hedersrelaterat våld och förtryck.

En stärkt kompetens och ett välfungerande samarbete mellan ansvariga myndigheter är nödvändigt för att bekämpa och förebygga hedersrelaterat våld och förtryck. Flera kunskapssatsningar som omfattar hedersrelaterat våld och förtryck har riktats mot skola och vård och omsorg, och inom rättsväsendet har ett utvecklingsarbete skett. Dock finns det fortsatt behov av kunskap och välfungerande metoder och arbetssätt för såväl förebyggande arbete som insatser för stöd och skydd. Det behövs även fortsatt förebyggande arbete mot hedersnormer i samarbete med civilsamhället och med personer som riskerar att utsättas för hedersförtryck och deras närstående och medel avsätts därför fortsatt för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Regeringen har avsatt 180 miljoner kronor under 2021 och därefter 80 miljoner kronor per år under 2022 och 2023 för att öka kompetensen om hedersrelaterat våld och förtryck och för nya uppdrag till berörda myndigheter. Arbetet stärks genom den permanenta satsningen på arbetet mot mäns våld mot kvinnor som beslutats av riksdagen inför 2022.

2018 beslutade regeringen om en särskild handlingsplan mot könsstämpning av flickor och kvinnor (S2018/03931). Handlingsplanen har inget slutdatum, men innehöll konkreta åtgärder i form av uppdrag till myndigheter som gavs i samband med att planen beslutades. Dessa uppdrag är nu slutredovisade.

Regeringen gav 2021, med utgångspunkt i dessa redovisningar, ett flertal myndigheter ett gemensamt uppdrag om att förebygga och bekämpa könsstympning av flickor och kvinnor (A2021/01029). Regeringen bedömer att det i och med den struktur som nu finns på plats och samordnas av Jämställdhetsmyndigheten inte finns behov av en fortsatt särskild handlingsplan mot könsstympning, utan de åtgärder som behövs kommer att beslutas löpande baserat på underlag från berörda myndigheter och andra aktörer.

Prostitution och människohandel

Människohandel är en av de allvarligaste formerna av organiserad brottslighet och innebär ett cyniskt utnyttjande av andra människor. Människohandel kränker den drabbades mänskliga rättigheter och rätten att få bestämma över sitt liv och sin kropp. I EU:s strategi mot människohandel 2021–2025 (COM(2021)171) framhålls att merparten av offren i EU är kvinnor och flickor som utsätts för människohandel för sexuella ändamål, och att nästan vart fjärde offer som identifieras i EU är ett barn. Vidare framhålls att även de flesta människohandlare i EU är EU-medborgare, och närmare tre fjärdedelar av förövarna är män. Även enligt 2020 års UNODC Global Report on Trafficking in Persons, fortsätter kvinnor att vara särskilt utsatta för människohandel och ungefär en tredjedel av de offer som identifierades var barn. Den faktiska siffran är sannolikt betydligt högre eftersom många offer aldrig upptäckts.

Den som befinner sig i prostitution har rätt till stöd och hjälp för att kunna ta sig ur situationen. Det är därför viktigt att identifiering samt skydd och stöd erbjuds offer för människohandel och att arbetet mot människohandel för samtliga ändamål prioriteras av ansvariga myndigheter. Barn är särskilt sårbara och löper större risk att utnyttjas i människohandel och sexuell exploatering och regeringens självklara mål är att inga barn ska utnyttjas för den här typen av övergrepp. Socialstyrelsen ansvarar för att ge stöd till berörda yrkesgrupper i deras arbete med att upptäcka och erbjuda stöd och skydd till personer som befinner sig i prostitution och människohandel.

Jämställdhetsmyndigheten har som en uppföljning till tidigare handlingsplan till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp (skr. 2015/16:192) ett särskilt uppdrag att stärka arbetet mot att barn, unga respektive vuxna utnyttjas i prostitution och människohandel samt att kartlägga omfattningen av prostitution och människohandel för sexuella ändamål i Sverige. Omfattningskartläggningen, som publicerades i oktober 2021, visar

att prostitutionen i Sverige tycks ligga relativt konstant över tid. Det framkommer dock att covid-19-pandemin lett till en ökning av antalet personer som befinner sig i prostitution i Sverige, såväl som en särskild utsatthet för dessa personer. Personer med erfarenhet av prostitution uppvisar generellt sett höga nivåer av ohälsa, oro och brottsutsatthet. Prostitutionen i gatumiljö har fortsatt att minska i flera städer. Sedan den senaste nationella kartläggningen 2014 har det dock skett en ökning av antalet webbplatser som explicit marknadsför försäljning av sexuella tjänster. Det tycks även ha skett en tydlig professionalisering av verksamheterna. Sexuella tjänster erbjuds genom annonser på närmare 200 orter över hela landet. Många kontakter tas även över sociala medieplattformar eller så kallade ”sugardejtningsidor”.

Flera verksamheter vittnar om en ökning av antalet unga, framför allt flickor, som söker stöd efter att ha utsatts för sexuell exploatering via exempelvis spelappar eller sociala medieplattformar. Barn och unga med tidigare erfarenheter av sexuella övergrepp, personer med intellektuella funktionsnedsättningar eller psykisk ohälsa, hbtqi-personer och personer i missbruk identifieras som sårbara grupper. Även migranter utan uppehållstillstånd och ensamkommande barn lyfts fram som särskilt utsatta i kartläggningen.

Regeringen anser att det finns ett behov av att förebygga och bekämpa prostitution och människohandel, inklusive efterfrågan av köp av sexuella tjänster. Det finns behov av universellt förebyggande insatser riktade mot pojkar och unga män och insatser för att förändra skadliga normer och stereotypa föreställningar som rättfärdigar våld och begränsningar av kvinnors och flickors handlingsutrymme och livsval. Regeringen beslutade i februari 2018 om en handlingsplan för att förebygga och motverka prostitution och människohandel för alla ändamål. Handlingsplanen kompletterar den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Förbättrad kunskap och kompetensutveckling till berörda yrkesgrupper och beslutsfattare är avgörande för ett framgångsrikt förebyggande arbete mot prostitution och människohandel.

Jämställdhetsmyndigheten spelar en viktig roll genom sitt arbete med att samlar och sprida kunskap till yrkesverksamma om hur de kan agera i ärenden om barn och unga respektive vuxna som har utnyttjats eller riskerar att utnyttjas i prostitution eller människohandel samt hur det förebyggande arbetet gentemot gruppen som köper sexuella tjänster kan bedrivas. Att minska efterfrågan som ligger till grund för människohandeln lyfts som ett

prioriterat område i EU:s strategi mot människohandel 2021–2025, vilket ligger i linje med regeringens prioriteringar.

Regeringen har avsatt 13 miljoner kronor under 2021, 16 miljoner kronor under 2022 och beräknar tilldela 13 miljoner under 2023 genom uppdrag till Jämställdhetsmyndigheten för att stärka arbetet mot sexuell exploatering av barn, prostitution och människohandel. Arbetet stärks ytterligare genom den permanenta satsningen på arbetet mot mäns våld mot kvinnor som beslutats av riksdagen inför 2022.

4. Utvecklingsområden 2021–2023

I den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor beskrivs vad regeringen fokuserar på under strategiperioden, vilket konkretiseras i strategins fyra målsättningar. I detta avsnitt lyfts områden som regeringen anser särskilt bör uppmärksammas under de närmsta åren, inom ramen för de befintliga målsättningarna.

Genomförandet av strategin har följts upp av Jämställdhetsmyndigheten (A2020/00151). Jämställdhetsmyndighetens rapport visar bl.a. att det i de åtgärder som genomfördes fram till och med 2019 fanns ett relativt litet fokus på flickors och unga kvinnors utsatthet samt att många åtgärder saknar ett funktionshinderperspektiv. Utvecklingsområdena bygger på Jämställdhetsmyndighetens uppföljning, men även på redovisningar av andra myndighetsuppdrag, övriga rapporter samt dialoger med såväl myndigheter som andra aktörer, inte minst från det civila samhället.

Även barn drabbas hårt av mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, både genom att bevittna våld och att själva bli utsatta. Många av de åtgärder som regeringen vidtar för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor rör just barn. För att stärka arbetet med att bekämpa våld mot barn har regeringen tillsatt en utredning som ska lämna förslag till en samlad nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck (dir. 2021:29). Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2022. Med anledning av att våld mot barn kommer att adresseras i en egen kommande strategi är våld som barn utsätts för inte ett av de utpekade utvecklingsområdena i detta åtgärdsprogram. Barn är samtidigt en viktig målgrupp för detta åtgärdsprogram och flertalet åtgärder berör barn.

Särskild sårbarhet

Enskilda kvinnors och flickors utsatthet för våld kan förvärras av olika omständigheter såsom starka beroendeförhållanden till den eller dem som utövar våldet. När personer som redan befinner sig i en särskilt sårbar situation utsätts för våld kan behoven och förutsättningarna se annorlunda ut och det kan finnas svårigheter att få samhällets skydd och stöd. I arbetet med att förebygga och bekämpa våld är det viktigt att uppmärksamma att flera sådana sårbarheter kan vara aktuella samtidigt för en och samma individ. Nationella uppföljningar visar både en utveckling och betydande utvecklingsbehov i kommunernas arbete mot särskilt sårbara gruppers utsatthet för våld i nära relationer.

Funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning kan ha en livssituation som innebär en ökad risk för att utsättas för våld och som gör att det kan vara svårare att söka och få skydd och stöd vid utsatthet. (Våld mot personer med funktionshinder, Brå 2007:26). Det kan handla om t.ex. att stå i särskild beroendeställning till någon, en svagare ekonomisk ställning eller att bli utestängd från samhället på grund av bristande tillgänglighet eller svårigheter att tillgoda-göra sig information. Den särskilda utsattheten omfattar sexuella övergrepp. Förutom det våld som riskerar att drabba alla kvinnor riskerar kvinnor med funktionsnedsättning att utsättas för våld som är direkt kopplat till funktionsnedsättningen (MFD 2017). Detta har framkommit i studier och blev inte minst tydligt 2017 i #metoo-uppropen #slådvörattill och #slutvillkorat.

Barn och unga med intellektuella funktionsnedsättningar, särskilt flickor, är i högre grad än andra utsatta för vissa hot och övergrepp på nätet (se vidare avsnittet Utsatthet för hot och övergrepp på nätet). Unga vuxna med intellektuella funktionsnedsättningar är vidare en grupp som kan riskera att utsättas för tvångsäktenskap (Gömd och glömd, TRIS, 2020).

Regeringen bedömer att det är viktigt att alla yrkesverksamma som arbetar med personer med funktionsnedsättning, inklusive intellektuell funktionsnedsättning, t.ex. på särskilda boenden, ska ha god kunskap om våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, sexuella övergrepp, prostitution och människohandel samt övriga uttryck för mäns våld mot kvinnor och avser att vidta åtgärder för att åstadkomma detta. Det är vidare viktigt att stöd och skydd ska finnas tillgängligt, oberoende av funktionsnedsättning.

Äldre

Våldsutsatta äldre kvinnor kan befinna sig i en särskilt utsatt situation där det är svårt att lämna en relation. Om detta vittnade kvinnor hösten 2017 i upp-ropet #intebättreförr. Det kan handla om ekonomiskt beroende till en vålds-utövande partner, att vara beroende av omsorg från sin förövare eller att för-övaren är beroende av den utsattas omsorg och att det blir ett hinder för uppbrott. Det kan även handla om att ha socialiserats till att se våldsutsatthet som något man inte bör tala med utomstående om eller oro för att familje-medlemmar skulle reagera negativt. Förövaren kan vara en partner, men det kan även vara vuxna barn eller omsorgspersonal (Nationellt centrum för kvinnofrid, Våld mot äldre kvinnor En forsknings- och kunskapsöversikt 2016).

Med hög ålder följer ofta ett ökat beroende av omgivningen, såväl närstå-ende som personal. Beroendet är en viktig riskfaktor när det handlar om att utsättas för våld. Det för också med sig en risk för upprepat våld, och möj-ligheten att ta sig ur en destruktiv relation minskar (Socialstyrelsen, Blånader och silverhår Utbildningsmaterial om våld mot äldre kvinnor, 2013). Det är viktigt att uppmärksamma äldres våldsutsatthet i insatser för att öka upptäckt av våld och att det stöd som ges passar oavsett ålder på den som är utsatt.

Utrikes födda kvinnor

Utrikes födda kvinnor och flickor kan befinna sig i en särskilt utsatt situation när det gäller att få stöd och skydd vid våldsutsatthet. Särskilt sårbara är t.ex. utrikes födda kvinnor som nyligen har kommit till Sverige och som saknar kännedom om det svenska samhället, kvinnor utan rätt att vistas i Sverige och kvinnor som har blivit offer för människohandel. Insatser för att före-bygga och upptäcka våld och för att erbjuda rätt stöd och skydd behöver vara tillgängliga för alla kvinnor.

Hbtqi

Den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor omfattar i samtliga delar hbtqi-personers utsatthet för de områden som ingår i det jämställdhetspolitiska delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, vilket även avspeglas i de uppdrag som har givits rörande mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel. Alla aktörer som har uppdrag inom den nationella strategins område behöver beakta de förutsättningar och den kunskap som finns gällande hbtqi-personer.

De studier som finns visar på en större våldsutsatthet bland homo- och bisexuella personer, särskilt ungdomar, jämfört med heterosexuella och bland transpersoner jämfört med cis-personer, men det saknas heltäckande nya studier och mer omfattande kunskap om omfattningen av utsattheten i Sverige. Hbtqi-personers våldsutsatthet i partnerrelationer följer samma mönster som våld i heterosexuella relationer, men som hbtqi-person kan det vara svårare att ta steget till att söka stöd på grund av risken att diskrimineras och bemötas med fördomar och oförståelse i verksamheter där det råder bristande kunskap om hbtqi.

Heteronormativa föreställningar är centrala i en hederskultur och innebär att en sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck som strider mot normen betraktas som ett hot mot familjens heder. Hbtqi-personer kan utsättas för samma typ av hedersrelaterat våld och förtryck som andra unga men det finns även en risk för omvändelseförsök exempelvis genom sexuella övergrepp. Det är av stor vikt att de åtgärder som vidtas av berörda aktörer för att upptäcka våldsutsatthet och att erbjuda stöd och skydd i sin helhet omfattar hbtqi-personer. Hbtqi-personer behöver ha kunskap om var de kan vända sig vid våldsutsatthet och det behöver finnas en trygghet i att yrkesverksamma har tillräcklig kunskap.

Skadligt bruk och beroende

Många kvinnor med skadligt bruk eller beroende befinner sig i livssituationer där risken ökar för att utsättas för våld, och de kan ha svårare än andra kvinnor att få hjälp. Det kan avse såväl narkotika som andra substanser. Våldet kan uppfattas vara en konsekvens av beroendet, och därmed negligeras och osynliggörs. Kvinnor med skadligt bruk och beroende utsätts för både fysiskt, psykiskt och sexuellt våld, och våldet kan vara mycket grovt. Förövaren är ofta en partner eller före detta partner. Förövaren kan också vara en bekant eller en yrkesutövare som kvinnorna möter, t.ex. poliser, väktare eller behandlingspersonal. Utsattheten hos kvinnor med skadligt bruk och beroende har bl.a. belysts i #metoo-uppropet #utanskyddsnät. För våldsutsatta kvinnor i allmänhet kan det vara svårt att söka hjälp, men det är särskilt svårt för våldsutsatta kvinnor med skadligt bruk och beroende att få tillgång till skydd och stöd. Socialstyrelsen konstaterar i sin kartläggning av skyddade boenden 2020 att få skyddade boenden anger att de tar emot personer med skadligt bruk och beroende.

Ekonomisk utsatthet

Socialstyrelsen lyfter i rapporten Kartläggning av socialtjänstens arbete med ekonomiskt bistånd ur ett jämställdhetsperspektiv (2018) att det finns starka samband mellan att ha dålig ekonomi, arbetslöshet, ohälsa och utsatthet för våld. Våldsutsatta kvinnor har ofta sämre ekonomiska förutsättningar än kvinnor som inte blivit utsatta för våld och personer som under lång tid mottagit ekonomiskt bistånd har i högre grad än andra varit vårdade för eller avlidit på grund av yttre våld, det gäller både kvinnor och män. Ensamstående mödrar med ekonomiskt bistånd lyfts särskilt som en riskgrupp för att utsättas för våld. Personer som drabbas av våld löper en större risk att behöva ekonomiskt bistånd och risken kvarstår många år efter att våldet har upphört. Ekonomin kan även vara ett sätt för våldsutövare att utöva kontroll, vilket kan leda till problem med försörjningen lång tid efter separationen, t.ex. om bodelning fördröjs.

Socialstyrelsen lyfter att socialtjänsten ofta frågar om våld i samband med stöd i form av ekonomiskt bistånd, men att det finns behov av att utveckla arbetet med exempelvis standardiserade frågor, att bättre upptäcka hedersrelaterat våld och förtryck samt att även upptäcka våldsutövare.

Utsatthet efter separation

För många våldsutsatta upphör inte våldet för att den som har utsatts lyckas lämna relationen. Socialstyrelsens dödsfallsutredningar för 2016–2017 omfattar 21 vuxna som har dödats av en närstående. Av dessa har 19 dödats av en partner eller tidigare partner, två har dödats av någon annan närstående. I 15 av dessa 19 fall hade mordet skett i samband med en separation. I nästan alla fall skedde detta kort efter att personen hade lämnat relationen eller signalerat att hon (18 av de 19 som hade dödats av en partner eller tidigare partner var kvinnor som hade dödats av en man) önskade lämna relationen. Med anledning av den utsatthet som kan drabba den som försöker lämna en relation där det finns risk att utsättas för våld finns det personer som har ett stort skyddsbehov. Detta kan även gälla våldsutsatta personer som lever under allvarliga hot om hedersrelaterade brott.

Ett sätt att ge skydd kan vara genom skyddade personuppgifter. Personerna behöver då göra stora uppoffringar och lämna sina tidigare liv. Utsattheten blir särskilt stor när även barn behöver leva med skyddade personuppgifter. Bland annat kan barn och unga som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck behöva leva med skyddade personuppgifter och få ett långtgående

skydd från familjen eller kollektivet som utgör hotet mot dem. Att leva med skyddade personuppgifter innebär begränsningar av sådana delar i livet som andra kan ta för självklara. Det är därför av största vikt att samhället ser till att säkerställa skyddet för dessa personer och tillhandahålla det stöd de har behov av.

Om det finns barn i en relation där det förekommer våld kan det i samband med separation uppkomma frågor om vårdnad, boende och umgänge. I de fall då föräldrarna inte kan komma överens är det domstolen som beslutar. Enligt föräldrabalken ska domstolen vid bedömningen av vad som är bäst för barnet särskilt beakta bl.a. risken för att barnet – eller någon annan i familjen – utsätts för övergrepp eller annars far illa. Domstolen ska även fästa särskild vikt vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Domstolen och socialnämnden ska alltid uppmärksamma om det finns en risk för att barnet far illa och måste i dessa fall göra en riskbedömning. Om riskbedömningen utmynnar i att en risk för barnet eller någon annan familjemedlem kan förutses, ska denna risk väga tungt vid bedömningen av vad som är bäst för barnet. Barnets rätt till båda sina föräldrar får inte innebära att barnet måste leva med eller umgås med en förälder under alla förhållanden. Det har i olika sammanhang gjorts gällande att riskbedömningar i frågor om vårdnad, boende och umgänge görs i för liten utsträckning och att de riskbedömningar som görs i vissa fall är bristfälliga. I propositionen Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister konstaterades att det finns utrymme att förbättra kvaliteten på de riskbedömningar som ska göras om det förekommer uppgifter om våld eller andra övergrepp (prop. 2020/21:150). Regeringen har även givit Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att kartlägga hur uppgifter om våld eller andra övergrepp beaktas i mål om vårdnad, boende eller umgänge (A2020/01054).

Våld i ungas partnerrelationer

Enligt en kunskaps sammanställning från Brå finns få studier i Sverige som belyser ungas våldsutsatthet i parrelationer och behovet av mer kunskap är stort (Våld i ungas parrelationer, Brå 2021:15).

Unga personer är i större utsträckning utsatta för brott i nära relationer än äldre. I NTU 2013 uppgav nära var femte person i åldern 16–24 år att de någon gång har utsatts för systematiska kränkningar eller förödmjukelse, försök till inskränkning av frihet, hot, trakasserier, misshandel eller sexualbrott av en nuvarande eller före detta partner. Flickor uppgav i större

utsträckning än pojkar att de utsatts för något av ovan nämnda brott. 23 procent av flickorna och 14 procent av pojkarna i åldersgruppen uppger att de utsatts (Brå 6/2018 Brott i nära relationer bland unga). En nyligen publicerad svensk avhandling bekräftar att det finns en könsaspekt där flickor som deltog i studien i jämförelse med pojkar rapporterade mer upprepat våld och en högre utsatthet för sexuellt våld (Korkmaz 2021).

Avhandlingen visar på specifika orsaker till varför det kan vara svårt för unga att lämna en våldsam relation, t.ex. att man går i samma skola eller klass som sin förövare och därmed får svårare att ta avstånd. Det är också ett hinder i sig att diskussionen om våld i nära relationer ofta inte omfattar våld i ungas relationer, vilket enligt studien kan vara särskilt påtagligt i samkönade relationer. Våldet äger rum på arenor där det finns vuxna vilket enligt avhandlingen innebär att våld i ungas nära relationer inte ska vara omöjligt att upptäcka (Korkmaz 2021). Även erfarenheter som stiftelsen 1000 Möjligheter redovisar visar att mönster från våld i nära relationer bland vuxna återkommer i våld i ungas partnerrelationer, men att något som skiljer sig åt är att för unga kvinnor och flickor (som är i majoritet bland utsatta) så är det ofta deras första relation och det kan finnas en osäkerhet om hur en relation ska vara.

I oktober 2021 presenterade Brå ett antal strategiska åtgärdsförslag för att stärka arbetet mot våld i ungas parrelationer. Det handlar om att synliggöra våldet, att stärka både universella insatser för breda målgrupper och selektiva insatser för riskgrupper samt möjligheten till upptäckt genom rutinmässiga frågor och arbetet med indikerade insatser. Brå föreslår också åtgärder och insatser för hbtqi-personer och extra sårbara grupper samt att rättsväsendets arbete mot ungas parrelaterade våld stärks.

Jämställdhetsmyndigheten har fått i uppdrag att stödja arbetet för att stötta unga som har utsatts för våld (A2021/01443) och Brottsoffermyndigheten har i uppdrag att genomföra informationsinsatser om samtyckeslagstiftningen (Ju2021/03329). Regeringen anser att killars våld mot tjejer i ungas parrelationer ska motverkas. Arbetet för att förverkliga en samtyckeskultur fortsätter. Det kan bl.a. handla om arbete i skolan, som kan bidra inom ramen för arbetet med kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Utsatthet för hot och övergrepp på nätet

Andelen i befolkningen (16–84 år) som uppger att de utsatts för nätkränkning 2020 är i princip densamma bland män som kvinnor (2,6 resp. 2,4 procent). Utvecklingen över tid är likartad för båda könen, med en ökning 2016–2018 (särskilt bland män) följt av relativt stabila nivåer. I den yngsta åldersgruppen (16–19 år), där utsattheten för nätkränkningar är störst, är dock utsattheten större för kvinnor än för män (8,2 resp. 4,9 procent) (NTU, Brå 2021). Kvinnor och män utsätts delvis för olika typer av kränkningar. Män utsätts för mer traditionella former av brott, t.ex. hot och påhopp som gäller deras yrke och kompetens. Kvinnor utsätts för betydligt större inslag av sexuella och sexistiska kränkningar som gäller deras person (NIKK, hot och hat på nätet – En kartläggning av den rättsliga regleringen i Norden från ett jämställdhetsperspektiv, 2017).

Kvinnor uppger att de är betydligt mer oroliga än män för att utsättas för näthat. Jämför vi stor oro för näthat mellan män och kvinnor i olika generationer är det uppemot dubbelt så många kvinnor än män som är oroliga – med undantag för 60-talisterna. Bland 80-talisterna känner kvinnorna tre gånger så stor oro som männen (Internet Stiftelsen, rapport: Svenskarna och internet 2021).

Stiftelsen Allmänna Barnhuset redovisar i rapporten Unga, sex och internet efter #metoo (2021) att en större andel ungdomar än vid den studie som genomfördes 2014 uppgav att de skickat avklädda bilder eller filmer på sig själva via internet och att en större andel av de ungdomar som haft sex via nätet uppgav att de hade känt sig pressade eller tvingade. Ökningen avser båda könen, men var större för flickorna. Att andelen unga som uppger att de utsatts för hot och kränkningar på nätet har ökat de senaste åren syns också i Statens medieråds undersökning Ungar & medier 2021. Det allra vanligaste svaret bland unga är att de inte har utsatts för något, men den upplevda utsattheten på internet fortsätter ändå att öka något.

Jämställdhetsmyndigheten redovisar i rapporten Prostitution och människohandel (2021:23) från oktober 2021 att barn i större utsträckning än tidigare riskerar att exploateras och utnyttjas i prostitution och människohandel när förövare hittar nya vägar och arenor att nå dem via nätet. Förövare tar kontakt med både barn och vuxna i syfte att utnyttja dem sexuellt via olika webbsidor, dejtingsidor, sociala medier och även spelappar.

Det finns få svenska studier som beskriver våldsutsatthet via nätet bland barn med funktionsnedsättning. Dock tyder resultaten från befintliga studier samstämmigt på att det finns skäl att tro att gruppen är en riskgrupp för att utsättas för våld i olika former. Detta utgår från att de har ett mindre socialt nätverk både i skolan och på andra platser utanför nätet, vilket skulle kunna göra dem extra intresserade av att få sociala kontakter som också kan innebära ett risktagande. Enligt Attention (2016) kan, åtminstone barn och unga med NPF också ha svårare att kritiskt analysera och utvärdera information samt att uttrycka sig, vilket kan försätta dem i mer riskfyllda situationer på nätet.

5. Beslutade och kommande åtgärder 2021–2023

I detta avsnitt presenteras de åtgärder som regeringen har beslutat om under 2021 för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer samt vad regeringen planerar för åtgärder fram till och med 2023. Avsnittet är uppdelat i stöd, organisation och uppföljning samt strategins fyra målsättningar. För varje målsättning presenteras, efter en kort inledning, först en lista över åtgärder som har beslutats under 2021 följt av kommande åtgärder. Det framgår av listorna vilka åtgärder som utgår från punkter i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor som presenterades i juni 2021. Efter detta följer en närmare beskrivning av åtgärderna, indelade i verksamhetsområden. Listorna på åtgärder kommer att uppdateras i samband med den skrivelse med redovisning av arbetet som regeringen kommer att lämna till riksdagen vartannat år.

5.1 Långsiktig och hållbar struktur för stöd, organisation och uppföljning

Sedan den nationella strategin beslutades har styrningen och samordningen av arbetet mot mäns våld mot kvinnor stärkts på såväl nationell som regional och lokal nivå. Regeringen har arbetat aktivt med att utveckla samverkan mellan nyckelaktörer i genomförandet av strategin. De aktörer som är strategiska för samordningen har stärkts och regeringen har beslutat om myndighetsgemensamma uppdrag där det finns en stödstruktur. Arbetet med att bygga en hållbar struktur för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor har tagit stora steg framåt genom att det nu finns tydligt utpekade aktörer med ansvar för nationell respektive regional samordning.

På uppdrag av regeringen har Statskontoret följt upp och analyserat myndigheters arbete med den nationella strategin för att förebygga och

bekämpa mäns våld mot kvinnor (A2020/00238). Statskontorets redovisning presenterades våren 2021. Där lyftes bl.a. att den nationella strategin och de uppdrag som givits har bidragit till att myndigheterna är mer aktiva och att de samverkar i större utsträckning. Det lyftes dock även att kunskapskedjan behöver förbättras så att framtagna kunskaper når ut och används i de verksamheter som möter våldsutsatta.

Mot bakgrund av Statskontorets uppföljning avser regeringen nu att ytterligare stärka strukturen för arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Verkningsfulla metoder och arbetssätt ska utvecklas för de områden som berörs av strategin och det ska finnas goda förutsättningar för berörda aktörer att använda dem. En väl fungerande kunskapskedja behöver finnas, där myndigheters och andra aktörers arbete kompletterar varandra. Det ska finnas en stabil och långsiktigt hållbar struktur där kunskapen inte är beroende av personligt engagemang utan finns kvar i organisationen.

Samordningen av insatser inom området har stärkts sedan den nationella strategin beslutades, bl.a. genom myndighetsgemensamma uppdrag. Regeringen avser att ge ett antal myndigheter med relevanta ansvarsområden långsiktiga förutsättningar att arbeta mot mäns våld mot kvinnor. Även samordningen mellan berörda myndigheters uppdrag ska fortsatt stärkas. Regeringen ser även ett fortsatt behov av att myndigheter och andra aktörer samverkar och samordnar sina insatser även inom befintliga uppgifter och uppdrag. Beslutade och kommande åtgärder för att åstadkomma detta presenteras nedan.

Uppföljningen ska utvecklas för att regeringen och berörda aktörer ska ha bästa möjliga kunskap om utsatthet och insatser för att kunna fortsätta utforma och bedriva ett verkningsfullt arbete.

Beslutade åtgärder 2021

1. Jämställdhetsmyndighetens uppgift att följa upp genomförandet av den nationella strategin har förtydligats i förordningen (2017:937) med instruktion för Jämställdhetsmyndigheten (punkt 1 i åtgärds-paketet).
2. Resurserna till länsstyrelsernas arbete mot mäns våld mot kvinnor har permanentats från och med 2021. Därtill har regeringen beslutat om en förordning (2021:995) om länsstyrelsernas regionala arbete mot

mäns våld mot kvinnor i syfte att ytterligare stärka de långsiktiga förutsättningarna att stödja genomförandet i länen av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.

3. Jämställdhetsmyndigheten har fått i uppdrag att stärka sitt förebyggande arbete och genomföra insatser för att säkra skydd och stöd till utsatta inom prostitution och människohandel (A2021/01443, punkt 16 i åtgärds paketet).
4. Brottsförebyggande rådet har fått i uppdrag att göra en fördjupad kvalitetsgranskning av anmälda misshandelsbrott för åren 2019–2021 (Ju2021/03614, punkt 35 i åtgärds paketet).
5. Brottsförebyggande rådet har fått i uppdrag att genomföra en nationell kartläggning av brott i nära relationer (Ju2021/04139).

Kommande åtgärder 2021–2023

6. Regeringen kommer vartannat år lämna en skrivelse till riksdagen med redovisning av arbetet med den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (punkt 1 i åtgärds paketet).
7. Ett nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck ska inrättas (A2020/02708).
8. Det nationella kompetenscentrum som ska inrättas kommer att ha i uppdrag att regelbundet undersöka omfattningen av hedersvåld i Sverige (A2020/02708).
9. Satsningen på regionala resurscentrum som samlar insatser för barn och vuxna som är utsatta, eller riskerar att utsättas, för hedersrelaterat våld och förtryck ska utvecklas.
10. Indikatorer för att följa omfattningen av mäns våld mot kvinnor ska vidareutvecklas.
11. Samarbetet med SKR för stöd till lokal och regional nivå ska fortsätta.
12. Satsningen på utvecklingsmedel och kompetensstöd fortsätter.
13. Nationell statistik om vård och socialtjänst samt kunskap om vilka insatser som ges ska förbättras.

Jämställdhetsmyndigheten stödjer och samordnar

Jämställdhetsmyndighetens uppgift att följa upp genomförandet av den nationella strategin har förtydligats i förordningen (2017:937) med instruktion för Jämställdhetsmyndigheten. Jämställdhetsmyndigheten har en nyckelroll i att främja samordningen mellan de myndigheter som har viktiga roller i arbetet mot mäns våld mot kvinnor och som berörs av den nationella strategin. Jämställdhetsmyndigheten har sedan inrättandet blivit ett viktigt nav i arbetet mot mäns våld mot kvinnor och bidrar till att arbetet bedrivs mer sammanhållet och effektivt. För att ytterligare förstärka strukturen har regeringen förtydligat Jämställdhetsmyndighetens uppdrag i instruktionen genom att ange att Jämställdhetsmyndigheten vartannat år ska göra en fördjupad uppföljning av delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Detta gäller från den 1 januari 2022. Jämställdhetsmyndighetens möjligheter att verka för effektiv samverkan bedöms därmed öka. Myndigheten ska sedan tidigare, med stöd i instruktionen, verka för ett effektivt och kunskapsbaserat arbete som möter kommuners, regioners, myndigheters och andra aktörers behov. Jämställdhetsmyndigheten har även utrymme för att ta initiativ och utforma insatser inom ramen för uppgiften utifrån de prioriteringar som myndigheten bedömer som angelägna för att uppnå den nationella strategins mål. Jämställdhetsmyndigheten har vidare en viktig roll som samordnande i enskilda regeringsuppdrag. Ett exempel är uppdraget om förbättrad upptäckt av våld till Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket och Socialstyrelsen samordnas av Jämställdhetsmyndigheten, och där har även samordningsförbunden en viktig roll (S2018/03696).

Nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck

Ett nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck ska inrättas (A2020/02708). Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län har i flera år haft en central roll i arbetet med att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck och arbetet har bidragit till att stärka statliga och kommunala verksamheters förmåga på området. I syfte att ge verksamheten mer stabila förutsättningar att utveckla Sveriges arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck har regeringen beslutat att permanenta den verksamhet som nu bedrivs av kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län, och samtidigt gett Länsstyrelsen i uppdrag att förbereda inrättandet av ett nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck (A2020/02708). Centrumet ska vara sektorsövergripande och stödja kommuner och regioner att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck

genom att utveckla ett strategiskt, förebyggande och kunskapsbaserat arbete. Centrumet ska samverka med berörda myndigheter och kommuner utan att ta över det ansvar som åligger dem.

Nationell samordning mot prostitution och människohandel

Jämställdhetsmyndigheten har fått i uppdrag att stärka sitt förebyggande arbete och genomföra insatser för att säkra skydd och stöd till utsatta inom prostitution och människohandel (A2021/01443). Regionkoordinatorerna mot prostitution och människohandel verkar inom socialtjänsten och fungerar som stöd till och är viktiga aktörer inom Jämställdhetsmyndighetens nationella uppdrag rörande prostitution och människohandel för alla ändamål. Regionkoordinatorernas uppgift är bl.a. att bistå myndigheter med stöd vid människohandelsärenden och fungera som en regional aktör med spetskompetens som skapar förutsättningar för att koppla det regionala arbetet mot prostitution och människohandel till arbetet som sker på nationell nivå. Regeringen anser att det förebyggande arbetet och insatserna för att säkra skydd och stöd till utsatta inom prostitution och människohandel behöver förstärkas i form av ökat kompetensstöd och förstärkning av regionkoordinatorsfunktionen. Därför har Jämställdhetsmyndigheten under 2021 fått i uppdrag att stärka sitt förebyggande arbete och genomföra insatser för att säkra skydd och stöd till utsatta inom prostitution och människohandel i form av ökat kompetensstöd och förstärkning av regionkoordinatorerna under 2021. Regeringen avser, i enlighet med vad som aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor, att i regleringsbrevet för 2022 fortsatt avsätta medel för det förstärkta uppdraget under kommande år där myndigheten inom ramen för uppdraget fortsatt ska fördela medel till det nationella stödprogrammet som drivs av Plattformen Civila Sverige mot människohandel, samt det frivilliga återvändandeprogrammet för offer för människohandel som genomförs av International Organization for Migration (IOM).

Länsstyrelserna får permanent, utvecklat och utökat uppdrag

Resurserna till länsstyrelsernas arbete mot mäns våld mot kvinnor har permanentats från och med 2021. Därtill har regeringen beslutat om en förordning (2021:995) om länsstyrelsernas regionala arbete mot mäns våld mot kvinnor i syfte att ytterligare stärka de långsiktiga förutsättningarna att stödja genomförandet i länen av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Länsstyrelserna har en viktig roll som nav och samordnare av det lokala och regionala arbetet för att motverka mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, sexuellt våld, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel. Vid varje

länsstyrelse ska det finnas en samordningsfunktion för dessa frågor. Länsstyrelserna ska bl.a. stödja samarbetet på lokal, regional och nationell nivå och bidra till framtagandet och genomförandet av regionala sektorsövergripande strategier och handlingsplaner. Enligt Statskontorets uppföljning av den nationella strategin (A2020/00238) har de generella förutsättningarna för samverkan i länen förbättrats under de senaste åren.

Satsningen på regionala resurscentrum som samlar insatser för barn och vuxna som är utsatta, eller riskerar att utsättas, för hedersrelaterat våld och förtryck ska utvecklas. Länsstyrelserna har sedan 2018 i uppdrag att på några platser i landet driva utvecklingen av kommun- och myndighetsgemensamma resurscentrum för barn och vuxna som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck (S2017/07420/JÄM; Fi2019/04079/SFÖ; Fi2020/00609). Resurscentrum kan innebära samlokalisering av socialtjänst, hälso- och sjukvård samt polis med flerspråkig kompetens, för att underlätta stöd och skydd. Det nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län som samordnar satsningen beskriver att av det sammantagna resultatet att döma har verksamheternas framväxt kommit att fylla en viktig funktion inom pilotlänen. (Länsstyrelsen Östergötland, Rapport 2021:7 Slutrapport 2020 – Regionala resurscentra för våldsutsatta med särskilt fokus på hedersrelaterat våld och förtryck). Verksamheten med resurscentrum ska i enlighet med länsstyrelsernas regleringsbrev för 2022 fortsätta utvecklas och Länsstyrelsen i Östergötlands län har i slutrapporten för 2020 aviserat till regeringen att det kommer att omfatta en utvidgning till fler län.

Samarbete med SKR för stöd till lokal och regional nivå

Samarbetet med SKR för stöd till lokal och regional nivå ska fortsätta. Regeringen har under perioden 2018–2020 haft en överenskommelse om stärkt jämställdhets- och kvinnofridsarbete på lokal och regional nivå med Sveriges kommuner och regioner (SKR). Det övergripande syftet med SKR:s kvinnofridsatsning har varit att öka kunskap och kapacitet i kommuner och regioner så att bl.a. det våldsförebyggande arbetet utvecklas och stödet till våldsutsatta blir bättre. Satsningen har utgått från den nationella strategins utgångspunkter med målsättningar om stärkt samverkan på lokal, regional och nationell nivå, bättre systematisk uppföljning, stärkt kvinnofridsarbete i socialtjänsten, utvecklat arbete inom hälso- och sjukvården, stärkt våldsförebyggande arbete i förskola och skola och stöd till arbetsgivare i att uppmärksamma och stödja våldsutsatta medarbetare. SKR:s redovisningar visar att tillskottet av resurser möjliggör en betydande förstärkning av stödet till utveckling av

kvinnofridsarbetet, exempelvis har stödet till regionala stöd- och samverkanstrukturer öppnat nya möjligheter för lokal och regional samverkan med länsstyrelsernas utvecklingsledare på kvinnofridsområdet. Regeringen fortsätter att stödja den pågående satsningen 2021–2023 om att stärka jämställdhets- och kvinnofridsarbete på lokal och regional nivå, med fokus på hedersrelaterat våld och förtryck.

Utvecklingsmedel och kompetensstöd för lokal och regional nivå har utvecklats

Satsningen på utvecklingsmedel och kompetensstöd fortsätter. Socialstyrelsen har sedan 2012 i uppdrag att fördela utvecklingsmedel till kommuner och ideella organisationer för att användas inom området stöd och hjälp till kvinnor och barn som utsätts för våld av närstående, med anledning av att socialtjänstens ansvar förtydligades i socialtjänstlagen (2001:453) 2007. Uppdraget utvidgades 2016–2019 till att även omfatta medel till regionerna samt flera former av utsatthet. Socialstyrelsen har även i uppdrag att tillhandahålla och kvalitets-säkra nationellt kompetensstöd för socialtjänsten och hälso- och sjukvården inklusive tandvården i samverkan med Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK), Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum) och sedan 2020 även Jämställdhetsmyndigheten. Jämställdhetsmyndigheten har i enlighet med sin samordnande roll fått i uppdrag att särskilt stödja utvecklingen regionalt inom hälso- och sjukvård samt samverkan mellan hälso- och sjukvården och socialtjänsten (S2020/01591).

Utvecklingsmedlen har enligt Socialstyrelsen redovisningar bl.a. bidragit till att kunskapen om våld i nära relationer har ökat och att verksamheterna har fått ökad kännedom om standardiserade bedömnings- och samtalsmetoder. Vidare har det förebyggande arbete som har genomförts av vissa mottagare fått till följd att kommunerna har märkt av en ökning av ärenden avseende våld i nära relationer och att fler våldsutsatta söker hjälp tidigare. Socialstyrelsen har inom ramen för uppdraget redovisat en vägledning som möjliggör enhetlig beräkning av kostnader på grund av våld i nära relationer. (Kvalitetsutveckling av arbetet mot våld i nära relationer. Redovisning av 2019 års utvecklingsmedel och stimulansmedel.) Det nuvarande uppdraget gäller 2020–2022 (S2020/01591). Socialstyrelsen och de samverkande myndigheterna har kommit överens om en genomförandeplan med fokus bl.a. på implementering av befintliga kunskapsstöd och att stötta kommuner med systematisk uppföljning. Områden där särskilt behov av insatser har identifierats för denna period är barnperspektiv och barns utsatthet, sexuell exploat-

ering, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt hedersrelaterat våld och förtryck inklusive barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning av kvinnor och flickor. Utöver de medel som är avsatta av riksdagen för detta ändamål har regeringen tillfört extra medel till uppdraget för 2021 och fortsätter att göra det även 2022.

Uppföljning, omfattning och utveckling av indikatorer

Indikatorer för att följa omfattningen av mäns våld mot kvinnor ska vidareutvecklas. För att kunna vidta rätt åtgärder och för att kunna följa upp och utvärdera de insatser som görs behöver det finnas god kännedom om omfattningen av alla de uttryck för mäns våld mot kvinnor som omfattas av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Det finns ett behov att utveckla arbetet för att kunna bedöma omfattningen av mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer på ett mer tillförlitligt sätt över tid, vilket det saknas tillräckliga underlag för idag. Utsattheten hos grupper med särskilda sårbarheter och bland hbtqi-personer behöver särskilt belysas och omfattningen av prostitutionen i Sverige behöver kunna mätas över tid. Socialstyrelsen har haft i uppdrag att utreda och föreslå en modell för att samla kunskap om prostitutionen över tid (S2015/06285), som Jämställdhetsmyndigheten utgått från i den omfattningskartläggning som presenterades i oktober 2021.

Socialstyrelsen presenterade 2018 på uppdrag av regeringen ett förslag på indikatorer för uppföljning av den nationella strategin (A2019/00493). Socialstyrelsens redovisning ligger till grund för Jämställdhetsmyndighetens pågående arbete med att vidareutveckla indikatorer för de fyra målsättningarna i strategin.

Det nationella kompetenscentrum som ska inrättas kommer att ha i uppdrag att regelbundet undersöka omfattningen av hedersvåld i Sverige (A2020/02708). Att undersöka omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck har visat sig vara särskilt svårt. Den mest omfattande kartläggningen hittills är den s.k. storstadskartläggningen, Heder och samhälle – Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar (2019) som genomfördes av Örebro universitet på uppdrag av Stockholms stad, Göteborgs stad och Malmö stad 2017–2018. En kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck bland unga i Uppsala (2018), har även genomförts av TRIS – tjejers rätt i samhället, på uppdrag av Socialförvaltningen i Uppsala kommun och Länsstyrelsen i Uppsala län. Regeringen bedömer att det nationella kompetens-

centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck som ska inrättas vid Länsstyrelsen i Östergötlands län blir den aktör som kommer att ha bäst förutsättningar att följa upp området nationellt. Det ska enligt uppdrag till Länsstyrelsen i Östergötlands län därför ingå i det nationella kompetenscentrumets uppdrag att regelbundet undersöka omfattningen av hedersvåld i Sverige samt utvecklingen av samhällets insatser på området. Det kommer vidare att ingå att stödja kommuner och regioner i deras arbete att kartlägga förekomst av hedersvåld.

Brottsförebyggande rådet har fått i uppdrag att göra en fördjupad kvalitetsgranskning av anmälda misshandelsbrott för åren 2019–2021 (Ju2021/03614). Kriminalstatistiken ska förbättras och kvalitetssäkras för att bättre kunna fungera för uppföljning i arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Bakgrunden är att tidigare analyser visar att det finns brister i den kodning av relationen mellan offer och förövare vid anmälda misshandelsbrott som infördes 2019. Syftet är att kunna publicera tillförlitliga skattningar av nivån och utvecklingen av anmälda misshandelsbrott för att statistiken på ett bättre sätt ska kunna användas vid uppföljning av arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Utöver detta avser regeringen ålägga Polismyndigheten att redovisa hur myndigheten arbetar och vilka åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att registreringen av brottskoder, och på sikt juridisk information, inom Polismyndigheten görs på ett tillförlitligt och enhetligt sätt såväl över tid som i olika delar av polisorganisationen. Särskild vikt ska läggas vid att redovisa vilka åtgärder som har vidtagits för att öka kvaliteten i registreringen av anmälda misshandelsbrott mot kvinnor.

Nationell statistik om vård och socialtjänst samt kunskap om vilka insatser som ges ska förbättras. Det finns ett fortsatt behov av mer heltäckande statistik från hälso- och sjukvården. Patientregistret innehåller koder för skador eller dödsfall till följd av övergrepp av annan person, men det omfattar för närvarande inte primärvården. Med utgångspunkt i det omställningsarbete som pågår inom primärvården finns det ett behov av underlag med uppgifter om primärvården som beskriver olika förhållanden inom den vården. Socialstyrelsen har haft i uppdrag att ge förslag på vilka variabler och personalkategorier som bedöms vara nödvändiga att omfattas av regionernas uppgiftslämnande (S2019/03056). I februari 2021 redovisade Socialstyrelsen deluppdraget genom rapporten Uppföljning av primärvård och omställningen till en mer nära vård, deluppdrag I – Nationell insamling av registeruppgifter från

primärvården till Socialdepartementet. Rapporten har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

Den nationella socialtjänststatistiken saknar uppgifter om socialtjänstens insatser för brottsoffer. Utredningen om stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende har lämnat förslag som möjliggör nationell statistik över insatsen skyddat boende för barn som följer med en våldsutsatt vuxen i sådant boende (SOU 2017:112 Ett fönster av möjligheter – Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende).

Socialstyrelsen genomför regelbundet utredningar av vissa skador och dödsfall som har orsakats av brott enligt lagen (2007:606) om utredningar för att förebygga vissa skador och dödsfall. Syftet är att ge regeringen underlag för beslut om åtgärder som har som mål att förebygga att barn far illa eller att vuxna utsätts för våld eller andra övergrepp av närstående eller tidigare närstående personer. Sedan den 1 januari 2019 gäller nya regler för utredningarna. Polis och åklagare har en skyldighet att underrätta Socialstyrelsen när det har inträffat sådana brott som utlöser utredningsskyldigheten. Dock har ärendevolymen inte ökat i den utsträckning den borde ha gjort med anledning av lagändringen. Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum har i en granskning funnit att åklagare bara i mycket begränsad utsträckning underrättar Socialstyrelsen om dessa ärenden (Tillsynsrapport 2021:1). I rapporten föreslås flera förändringar för att komma till rätta med detta, och regeringen avser följa hur dessa förslag kommer att genomföras.

Brottsförebyggande rådet (Brå) har fått i uppdrag att genomföra en nationell kartläggning av brott i nära relationer (Ju2021/04139). Kartläggningen ska genomföras inom ramen för datainsamlingen av den Nationella trygghetsundersökningen (NTU) 2023, som avser utsatthet för brott 2022.

Regeringen kommer vartannat år lämna en skrivelse till riksdagen med redovisning av arbetet med den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Jämställdhetsmyndigheten har fått i uppgift att vartannat år redovisa en fördjupad uppföljning av delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Redovisningen ska innehålla en beskrivning och analys av utvecklingen på området utifrån ett antal indikatorer och genomförda åtgärder. Redovisningen ska också innehålla en beskrivning och analys av det regionala arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Jämställdhetsmyndighetens redovisning kommer att utgöra underlag för den skrivelse som

regeringen, i enlighet med vad som aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor, planerar att lämna till riksdagen vartannat år.

5.2 Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

Att förebygga mäns våld mot kvinnor, dvs. att förhindra att våld över huvud taget uppstår eller upprepas, är den huvudsakliga utgångspunkten för den nationella strategin. I åtgärdsprogrammet 2017–2020 konstaterade regeringen att våldsförebyggande arbete av olika slag och med olika inriktning behövs på flera nivåer och arenor i samhället. Regeringen har under perioden genomfört flera åtgärder för att förstärka det förebyggande arbetet och bygga upp långsiktigt hållbara strukturer. Detta arbete ska stärkas ytterligare genom ett nationellt våldsförebyggande program.

Regeringen avser att fortsätta stödja utvecklingen och spridningen av universellt, selektivt och indikativt våldspreventivt arbete samt insatser för att motverka sexköp med målsättningen att nå alla unga. Regeringen bedömer att det finns behov av att stödja organisationers förebyggande arbete genom bidrag som är avsedda för detta ändamål. Kunskap om verkningsfulla metoder och arbetssätt för att förebygga att våld uppstår är dock ännu begränsad och det finns ett fortsatt utvecklingsbehov. Regeringen avser därför att möjliggöra bättre uppföljning i syfte att ta fram evidensbaserade metoder och arbetssätt.

Det är angeläget att det våldsförebyggande arbetet med pojkar och unga män utvecklas samt att det genomförs tidiga förebyggande insatser som når alla barn och unga, t.ex. inom skola och fritidsverksamhet. Detta rör såväl hedersrelaterat våld och förtryck som andra typer av våld. Även arbetet med föräldrar i hederskontext, mot våld i ungas partnerrelationer, för att förebygga återfall och för att förebygga utsatthet i prostitution och människohandel behöver fortsätta att utvecklas.

Det våldsförebyggande arbetet behöver bedrivas på samhällets alla arenor. Det visar inte minst alla de vittnesmål som delades under #metoo. Regeringen avser därför att driva ett brett förebyggande arbete där såväl skola och hälso- och sjukvård som myndigheter kan bidra. Beslutade och kommande åtgärder för att åstadkomma detta presenteras nedan.

Beslutade åtgärder 2021

14. Statens skolverk har fått i uppdrag att stärka det systematiska arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck (U2020/05328).
15. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att analysera och lämna förslag på hur en nationell samordning och kunskapsutveckling gällande återfallsförebyggande arbete med personer som utsätter närstående för våld kan utvecklas inom myndigheten (A2021/02083).
16. Förstärkta skrivningar om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck har beslutats i läroplanerna för grundskolan, grundsärskolan, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och vuxenutbildningen och ska börja tillämpas hösten 2022.
17. Förstärkta skrivningar gällande jämställdhetsuppdraget har beslutats i läroplanerna för gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och vuxenutbildningen och ska börja tillämpas hösten 2022.
18. Socialtjänstlagen (2001:453) har ändrats så att det från den 1 augusti 2021 hör till socialnämndens uppgifter att verka för att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende (prop. 2020/21:163).
19. En sekretessbrytande bestämmelse har införts i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) som gör det möjligt för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att under vissa förutsättningar lämna uppgifter till Polismyndigheten i syfte att förebygga allvarligare vålds-, frids- eller sexualbrott (prop. 2020/21:163).
20. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd har fått i uppdrag att främja utvecklingen av våldsförebyggande arbete genom stöd till föräldrar inriktat på familjer i en hederskontext (A2021/02053).
21. Finansieringen av den nationella stödtelefonen Preventell permanentas.
22. Länsstyrelserna och Socialstyrelsen har fått i uppdrag att ta fram information och vägledning om det nya ansvaret för socialtjänsten att arbeta återfallsförebyggande (A2021/01538).
23. Delegationen mot segregation har under 2021 haft i uppdrag att analysera och beskriva den socioekonomiska segregationens konsekvenser avseende bibehållandet av traditioner och sedvänjor som

leder till hedersrelaterat våld och förtryck och motverkar jämställdhet (A2020/02660).

24. Brottsoffermyndigheten har fått i uppdrag att genomföra fortsatta informationssatsningar om samtyckeslagstiftningen (Ju2021/03329, (punkt 4 i åtgärds paketet).
25. Brottsoffermyndigheten har fått i uppdrag att genomföra en informationsinsats mot näthat (Ju2021/03329).
26. Statens institutionsstyrelse har fått i uppdrag att utveckla kompetensen om hedersrelaterat våld och förtryck samt våldsförebyggande arbete, inklusive prostitution och människohandel (S2021/00576).
27. Folkhälsomyndigheten har fått i uppdrag att konkretisera den nationella strategin för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter genom att ta fram en nationell handlingsplan (S2021/04606).
28. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att genomföra en förstudie avseende ett nationellt hälsovårdsprogram för barn och unga (S2021/06171).
29. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har fått i uppdrag att ta fram och sprida ett kunskapsunderlag med fokus på hedersrelaterat våld och förtryck och våldsförebyggande arbete riktat till fritidsledare och andra yrkesverksamma som arbetar med ungas fritid (A2021/01300).
30. Regeringens överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) om insatser inom området psykisk hälsa och suicidprevention omfattar insatser för att stärka barn- och ungdomspsykiatri, främja psykisk hälsa och motverka psykisk ohälsa bland barn och unga, inklusive medel till ungdomsmottagningar (S2020/09779).
31. Samhällsinformation till asylsökande har förstärkts (A2020/02657, A2020/02621).
32. Migrationsverket har fått i uppdrag att förbereda införandet av obligatorisk samhällsintroduktion för asylsökande (Ju2021/00356).
33. Socialstyrelsen har i uppdrag av regeringen att lämna bidrag till Länsstyrelsen i Stockholms län för verksamheten med en telefonlinje för våldsutövare samt att följa upp denna verksamhet.

Kommande åtgärder 2021–2023

34. Ett nationellt våldsförebyggande program ska tas fram (punkt 2 i åtgärdspaketet).
35. Kompetensinsatser avseende mäns våld mot kvinnor ska genomföras i skolan (punkt 3 i åtgärdspaketet).
36. Jämställdhetsmyndigheten ska få fortsatt uppdrag om stöd till våldsförebyggande insatser riktade till unga i partnerrelationer (punkt 5 i åtgärdspaketet).
37. Centrum för idrottsforskning (CIF) ska få i uppdrag att i en bredare kontext analysera vilket förebyggande arbete som är lämpligt och påkallat inom idrotten (punkt 6 i åtgärdspaketet).
38. Kriminalvården och Polismyndigheten ges i uppdrag att utveckla informationsutbytet när det gäller personer dömda för sexualbrott, våldsbrott mot närstående och brott med hedersmotiv (punkt 31 i åtgärdspaketet).
39. Departementspromemorian Nationell plan för trygghet och studiero har remitterats (Ds 2021:13).

Ett nationellt våldsförebyggande program

Ett nationellt våldsförebyggande program ska tas fram. För att mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer ska upphöra krävs insatser som förebygger våldet från första början. Samhället har en nyckelroll för att åstadkomma det. Därför inleder nu regeringen, i enlighet med vad som aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor, arbetet med ett nationellt våldsförebyggande program med fokus på insatser för metodutveckling, uppföljning, kunskapsspridning och förstärkt myndighetssamverkan. Det handlar om att ta fram och sprida evidensbaserade metoder samt åtgärder för att implementera ny lagstiftning om återfallsförebyggande arbete. Programmet ska ta sikte på såväl tidigt förebyggande arbete som på insatser för att förhindra att våld upprepas och att stärka det återfallsförebyggande arbetet. Programmet aviserades i samband med åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor i juni 2021 och kommer att presenteras under 2022.

Socialtjänst och omsorg

Socialtjänstlagen (2001:453) har ändrats så att det från den 1 augusti 2021 hör till socialnämndens uppgifter att verka för att personer som utsätter eller har utsatt närstående

för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. Lagändringen innebär ett ökat fokus på våldsutövare för att de ska upphöra med sitt våldsamma beteende (prop. 2020/21:163). Förutsättningarna att genomgå behandling för personer som utövar våld mot en närstående ska genom lagändringen vara likvärdiga över landet. För 2021 har det generella statsbidraget till kommunerna tillförts 30 miljoner kronor och från och med 2022 tillförs kommunerna 60 miljoner kronor per år permanent för att de ska kunna utföra denna uppgift.

Länsstyrelserna och Socialstyrelsen har fått i uppdrag att ta fram information och vägledning om det nya ansvaret för socialtjänsten att arbeta återfallsförebyggande (A2021/01538). Socialnämnder har en viktig roll i det återfallsförebyggande arbetet avseende personer som utsätter närstående för våld. Uppdraget handlar om att ge socialtjänsten vägledning i att bedriva ett effektivt återfallsförebyggande arbete.

Socialstyrelsen har fått i uppdrag att analysera och lämna förslag på hur en nationell samordning och kunskapsutveckling gällande återfallsförebyggande arbete med personer som utsätter närstående för våld kan utvecklas inom myndigheten (A2021/02083). Det är av vikt att regioner och kommuner får ett långsiktigt stöd från nationell nivå att kunna omhänderta de lagändringar som har beslutats om i enlighet med propositionen Förebyggande av våld i nära relationer (prop. 2020/21:163). Socialstyrelsen ska analysera hur det förslag om ett centrum för samordning och kunskapsutveckling kring förändringsarbete med våldsutövare som beskrivs i betänkandet Att bryta ett våldsamt beteende – återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld (SOU 2018:37) kan omhändertas.

Statens institutionsstyrelse har fått i uppdrag att utveckla kompetensen om bedersrelaterat våld och förtryck samt våldsförebyggande arbete, inklusive prostitution och människohandel (S2021/00576). Det våldsförebyggande arbetet ska vara riktat mot pojkar och unga män och med fokus på ungas partnerrelationer, inklusive kunskap om destruktiva maskulinitetsnormer. Förebyggande och återfallsförebyggande insatser är en central del av uppdraget. Statens institutionsstyrelse (SiS) är en aktör som möter många unga män som har utövat våld och ingår i regeringens utvecklingsprogram för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM). Inom ramen för det arbetet har SiS bl.a. utvecklat ett arbete med normkritiska samtalsgrupper.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd har fått i uppdrag att främja utvecklingen av våldsförebyggande arbete genom stöd till föräldrar inriktat på familjer i en hederskontext (A2021/02053). Föräldraskapsstödjande insatser kan, under rätt omständigheter, motverka normer som rättfärdigar hedersrelaterat våld och förtryck och erbjuda alternativ till repressiv uppfostran. Åtgärder som syftar till att upptäcka risker för eller förekomst av våld utgör också viktiga delar i ett brottsförebyggande arbete. Uppdraget omfattar att identifiera och utveckla arbetssätt och metoder för föräldraskapsstöd som syftar till att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck, både för universellt och riktat stöd, samt att ta fram en modell över hur samordningen mellan föräldraskapsstödjande aktörer som riktar sig till föräldrar i hederskontext bör utvecklas för att på bästa sätt nå ut till målgruppen. Från och med 2023 ska myndigheten även fördela medel till förebyggande och uppföljbara utvecklingsarbeten inom föräldraskapsstöd, vilka genomförs av aktörer som verkar i kommuner som har behov av att stärka arbetet när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck.

Socialstyrelsen har i uppdrag av regeringen att lämna bidrag till Länsstyrelsen i Stockholms län för verksamheten med en telefonlinje för våldsutövare samt att följa upp denna verksamhet. Telefonlinjen Välja att sluta drivs av Länsstyrelsen Stockholms län i samverkan med övriga länsstyrelser och organisationen Manscentrum. Under perioden 2019 – 2020 var Välj att sluta ett pilotprojekt i Stockholms och Skåne län. Regeringen beslutade inom ramen för Socialstyrelsens regleringsbrev 2021 att göra verksamheten nationell. En av de uppgifter som de som svarar i telefon utför är att t.ex. hänvisa personer vidare till relevanta behandlande verksamheter. Preliminära resultat från Länsstyrelsen i Stockholms läns uppföljande arbete visar att en stor andel av de personer som har hänvisats till en annan verksamhet också har ringt vidare till sådana verksamheter för att få mer långsiktigt stöd.

Hälso- och sjukvård

En sekretessbrytande bestämmelse har införts i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) som gör det möjligt för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att under vissa förutsättningar lämna uppgifter till Polismyndigheten i syfte att förebygga allvarligare vålds-, frids- eller sexualbrott (prop. 2020/21:163). Syftet är att förhindra att en person begår ett allvarligare vålds-, frids- eller sexualbrott mot en närstående. Möjligheterna att förebygga allvarliga brott förbättras avsevärt om information kan lämnas i dessa fall. Socialstyrelsens dödsfallsutredningar som avser fall då en vuxen har avlidit till följd av brott av en närstående eller tidigare

närstående person visar att flera av gärningsmännen har haft kontakt med hälso- och sjukvården före gärningen med anledning av psykisk ohälsa eller missbruksproblem. Utredningen om återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld (dir. 2017:26) hade därför bland annat i uppdrag att analysera hälso- och sjukvårdens förutsättningar att identifiera personer som på nytt kan komma att utöva våld mot närstående och hur dessa kan få behandling för att ändra sitt beteende. Utifrån utredningens betänkande (SOU 2018:37) beslutade regeringen om propositionen Förebyggande av våld i nära relationer (prop. 2020/21:163) där denna ändring föreslogs. Riksdagen har beslutat i enlighet med propositionen. Lagändringen trädde i kraft den 1 augusti 2021.

Finansieringen av den nationella stödtelefonen Preventell permanentas. Med stöd av regeringen startades 2012 den nationella stödtelefonen Preventell för att förebygga sexuellt våld. Preventell riktar sig både till förövare som erbjuds adekvata behandlingsinsatser och närstående och vårdgivare som behöver råd och hjälp att hantera frågor kring sexuellt våld och oro för sexuella övergrepp. Stöd till behandling mot sexuellt våld är en del i regeringens brottsförebyggande arbete för att förhindra allvarliga brott riktade mot framför allt kvinnor och barn. Regeringen vill ge långsiktiga förutsättningar för att verksamheten med Preventell ska kunna fortsätta och från och med 2022 blir därför finansieringen av Preventell permanent.

Folkhälsomyndigheten har fått i uppdrag att konkretisera den nationella strategin för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter genom att ta fram en nationell handlingsplan (S2021/04606). Det övergripande målet för den nationella strategin för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (Folkhälsomyndigheten, 2020) är en god jämlik och jämställd sexuell och reproduktiv hälsa i hela befolkningen. Strategin togs fram av Folkhälsomyndigheten på regeringens uppdrag och presenterades 2020. Folkhälsomyndigheten har i uppdrag att stödja regioner, myndigheter och kommuner och andra aktörer inom området sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i syfte att implementera den nationella strategin (S2020/09593). Under 2021 har regeringen vidare uppdragit åt Folkhälsomyndigheten att konkretisera den nationella strategin genom att ta fram en nationell handlingsplan (S2021/04606). Regeringen avser att fortsatt arbeta för att stärka den sexuella hälsa och reproduktiva hälsan och rättigheterna i befolkningen.

Socialstyrelsen har fått i uppdrag att genomföra en förstudie avseende ett nationellt hälsovårdsprogram för barn och unga (S2021/06171). Syftet är att se över hur ett nationellt hälsovårdsprogram för barn och unga bör utformas och implementeras. Hälsovårdsprogrammet ska inkludera primärvården, inklusive mödrahälsovården och barnhälsovården, ungdomsmottagningarna och elevhälsans medicinska insatser. Det ska omfatta hälsofrämjande och förebyggande insatser avseende både fysisk, psykisk och sexuell hälsa, liksom förebyggande insatser för att tidigt upptäcka våldsutsatta barn och unga. Uppdraget har givits i enlighet med förslag från utredningen om en sammanhållen god och nära vård för barn och unga (dir 2019:93) som i maj 2021 lämnade delbetänkandet Börja med barnen! Sammanhållen god och nära vård för barn och unga (SOU 2021:34).

Regeringens överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) om insatser inom området psykisk hälsa och suicidprevention omfattar insatser för att stärka barn- och ungdomspsykiatrin, främja psykisk hälsa och motverka psykisk ohälsa bland barn och unga, inklusive medel till ungdomsmottagningar. Sveriges ungdomsmottagningar har en lång erfarenhet av att möta unga i syfte att främja fysisk och psykisk hälsa, med fokus på sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. På senare år har vissa ungdomsmottagningar även fått i uppdrag att utgöra s.k. första linjen för unga med psykisk ohälsa. Det utåtriktade arbetet utgör en viktig del av ungdomsmottagningarnas förebyggande arbete. Enligt den kartläggning av ungdomsmottagningarnas arbete med unga när det gäller sexualitet och egenmakt som Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har genomfört i enlighet med överenskommelsen med regeringen inom området kvinnors hälsa och förlossningsvård är de som besöker ungdomsmottagningarna mycket nöjda med stödet de får, men mycket talar för att flera av de grupper av ungdomar som nås i minst utsträckning är de som har särskilda behov av stöd i frågor som rör sexualitet och egenmakt. Pojkar generellt, men även unga som lever i en socialt utsatt situation, unga som lever i hederskulturer, unga nyanlända och unga med intellektuella funktionsnedsättningar, besöker sällan de fysiska ungdomsmottagningarna.

Skola och utbildning

Förstärkta skrivningar om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck har beslutats i läroplanerna för grundskolan, grundsärskolan, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och vuxenutbildningen och ska börja tillämpas hösten 2022. Läroplansändringarna syftar till att förbättra kvaliteten och stärka likvärdigheten i undervisningen om sexualitet, samtycke och relat-

ioner, med utgångspunkt i rapporter från Statens skolinspektion och Statens skolverk. Samtycke har lagts till i läroplanerna för att betona vikten av att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och för att förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. Skolan har en viktig roll i att bidra till att skapa en samtyckeskultur, där sex bygger på frivillighet och sexuella trakasserier inte normaliseras. Eleverna i de skolformer som riktar sig till barn och ungdomar ska också ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bl.a. i pornografi. Läroplanerna innehåller även nya skrivningar om att intolerans, förtryck och våld, t.ex. rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Läroplansförändringarna gäller samtliga skolformer och börjar gälla höstterminen 2022. De kompletterar de nya examensmål som införts i lärarutbildningarna och som syftar till att blivande lärare ska få kompetens att undervisa om identitet, sexualitet och relationer. Examensmålen beslutades 2020 och börjar tillämpas i utbildningar som startar hösten 2021.

Kompetensinsatser avseende mäns våld mot kvinnor ska genomföras i skolan. Det är angeläget att även utbildade lärare får kompetens i frågor om identitet, sexualitet och relationer. Efter #metoo anslog regeringen medel till kompetenshöjande insatser mot sexuella kränkningar och trakasserier i skolan. Statens skolverk fördelade extra medel för att stärka sex- och samlevnadsundervisningen och skolans arbete mot sexuella trakasserier. Skolverket fördelade även medel till ett drygt 50-tal aktörer i civilsamhället som på olika sätt stöttar skolans arbete med frågorna. För att undersöka och utveckla arbetet med att motverka sexuella trakasserier har Skolverket tagit fram det digitala självskattningsverktyget Koll på arbetet mot sexuella trakasserier. Skolverket erbjuder även kompetensutvecklingsinsatser för lärare inom sex och samlevnad. Skolverket ska, i enlighet med vad som aviserats i åtgärdspaketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor, erbjuda skolpersonal kompetensinsatser som utifrån skolans förebyggande roll bidrar till att motverka mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Ett uppdrag ges i regleringsbrevet för 2022.

Förstärkta skrivningar gällande jämställdhetsuppdraget har beslutats i läroplanerna för gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och vuxenutbildningen och ska börja tillämpas hösten 2022. Återkommande uppföljningar som Skolenkäten (Statens skolinspektion) och Attityder till skolan (Statens skolverk) visar att de flesta barn och

elever trivs och känner sig trygga i skolan. Samtidigt uppger flickor i lägre grad än pojkar att de känner sig trygga och det finns en negativ trend när det gäller utsatthet för kränkande behandling. Det finns även fortsatta problem med sexuella trakasserier och våld i skolan. Skolans arbete när det gäller mäns våld mot kvinnor tar sin utgångspunkt i en säker och trygg skolmiljö som präglas av tillitsfulla relationer. De nya skrivningarna i läroplanerna tydliggör skolans ansvar för att främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Målsättningen är att alla barn och elever tar avstånd från alla former av våld och kränkande behandling. Motsvarande skrivningar har tidigare införts i läroplanerna för de obligatoriska skolformerna.

Statens skolverk har fått i uppdrag att stärka det systematiska arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck (U2020/05328). Arbetet ska ta sin utgångspunkt i Skolverkets förslag till ändringar i läroplaner avseende kunskapsområdet sex och samlevnad (U2019/02204) och särskilt beakta elevhälsans hälsofrämjande och förebyggande uppdrag samt omfatta ökad upptäckt av utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive barnåktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning. Skolverket arbetar inom uppdraget med kunskapshöjande insatser och stöd för olika personalgrupper inom skolan och förskolan i frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck. Kopplat till detta arbete är även det pågående uppdraget om tidiga och samordnade insatser som Skolverket genomför tillsammans med Socialstyrelsen (U2020/00363). Skolan har en viktig roll i att upptäcka och motverka hedersrelaterat våld och förtryck.

Departementspromemorian Nationell plan för trygghet och studiero har remitterats (Ds 2021:13). Den nationella planen syftar till att förbättra arbetet med trygghet och studiero i skolan genom en tydligare styrning och en ökad systematik, en förstärkning av det förebyggande arbetet samt en ökad beredskap att agera i svåra situationer. Promemorian innehåller bl.a. förslag om att förtydliga huvudmannens ansvar för det förebyggande arbetet inom trygghet och studiero. Vidare föreslås att mobiltelefoner endast ska användas efter lärares instruktion när undervisning pågår och att möjligheten att omhänderta dessa i förebyggande syfte ska öka, bl.a. för att undvika kränkande fotografering och filmning. Det föreslås även att det ska bli lättare att tillfälligt omplacera eller stänga av elever som hotar eller är våldsamma. Promemorian har remitterats och förslagen bereds nu inom Regeringskansliet.

Fritidsverksamhet och andra arenor där unga befinner sig

Brottsoffermyndigheten har fått i uppdrag att genomföra fortsatta informationsinsatningar om samtyckeslagstiftningen (Ju2021/03329). Satsningen är riktad både mot unga och yrkesverksamma. Brottsoffermyndigheten fick 2018 i uppdrag att genomföra informations- och utbildningsinsatser med anledning av den då nya sexualbrottslagstiftningen (Ju2018/01290). Brottsoffermyndigheten har tagit fram en webbaserad utbildning och tillhörande lärarhandledning om innebörden av den nya sexualbrottslagstiftningen som bygger på samtycke. Kunskaper om sexualitet och relationer är dock inte begränsade till skolmiljön. Brottsoffermyndigheten har även genomfört kampanjen Av fri vilja som riktar sig till unga i åldrarna 18–25 år. En uppföljning som genomförts via Kantar Sifos webbpanel visar att kampanjen nådde nästan 7 av 10 ungdomar i målgruppen och gjorde att nästan hälften av dessa blivit mer positiva till lagstiftningen. I det nya uppdraget ska myndigheten bland annat fortsätta sprida det redan framtagna informationsmaterialet.

Brottsoffermyndigheten har fått i uppdrag att genomföra en informationsinsats mot näthat (Ju2021/03329). Näthat drabbar kvinnor och män olika. Det är något vanligare att kvinnor utsätts för hot och påhopp via sociala medier, och påhopp av sexuell karaktär, jämfört med män. Insatsen har till syfte att öka allmänhetens kunskap om det stöd som finns att få, både för de som utsätts och även stöd för de som möter utsatta och länka till den tidigare framtagna webbplatsen tystnante.se. Arbetet med att förebygga näthat är viktigt för att säkerställa att alla kan delta i det demokratiska samtalet på lika villkor. Insatsen ska särskilt riktas mot personer som blir utsatta för näthat på grund av rasism, könsrelaterat hat, sexism och liknande former av fientlighet.

Myndigheten för ungdoms- och civilsambällesfrågor (MUCF) har fått i uppdrag att ta fram och sprida ett kunskapsunderlag med fokus på hedersrelaterat våld och förtryck och våldsförebyggande arbete riktat till fritidsledare och andra yrkesverksamma som arbetar med ungas fritid (A2021/01300). Fritidsledare och andra yrkesverksamma kan genom sitt arbete komma i kontakt med unga som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Kunskapsunderlaget ska bidra till att fler fritidsledare och andra yrkesverksamma som arbetar med ungas fritid får kunskap om metoder som kan bidra till arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck samt metoder för ett verkningsfullt våldsförebyggande arbete. Det är angeläget att fritidsverksamhet för unga är inkluderande och att de som arbetar med ungas fritid har kompetens att hantera svåra situationer som kan uppstå.

Rättsväsendet

Kriminalvården och Polismyndigheten ges i uppdrag att utveckla informationsutbytet när det gäller personer dömda för sexualbrott, våldsbrott mot närstående och brott med bedersmotiv. Syftet med uppdraget, som ges i enlighet med vad som aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor, är att ge Kriminalvården ett bättre underlag för utformningen av verkställigheten och övervakningen av klienterna samt bidra till förbättrade förutsättningar för Polismyndigheten att arbeta brottsförebyggande och ge skydd till brottsoffer. Uppdraget ges i regleringsbrevet för 2022.

Civilsamhället inklusive idrottsrörelsen

Centrum för idrottsforskning (CIF) ska få i uppdrag att i en bredare kontext analysera vilket förebyggande arbete som är lämpligt och påkallat inom idrotten. Detta i enlighet med vad som har aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Även organisationer, t.ex. inom idrottsrörelsen, som inte har som huvudsaklig inriktning att arbeta för jämställdhet eller mot våld har en viktig roll i det våldsförebyggande arbetet eftersom de i mycket stor utsträckning möter unga personer. Trots att flera delar inom jämställdhetsområdet har utvecklats inom idrottsrörelsen de senaste åren och att mycket arbete pågår, finns det kvarstående problematik med att idrottsrörelsen inte är jämställd och att vissa idrottsmiljöer präglas av maskulinitetsnormer. I och med idrottens bredd och påverkanskraft bedömer regeringen att den också ska involveras i det förebyggande arbetet mot mäns våld mot kvinnor.

Jämställdhetsmyndigheten ska få fortsatt uppdrag om stöd till våldsförebyggande insatser riktade till unga i partnerrelationer. Civilsamhällesorganisationer som vänder sig till unga vittnar om att det finns ett stort behov hos unga att tala om våld i deras egna partnerrelationer, såväl heterosexuella som hbtqi-relationer. De betonar vikten av insatser riktade till unga män som utövar våld och kontroll i sådana relationer. Tillsammans med länsstyrelserna och stiftelsen 1000 Möjligheter har Jämställdhetsmyndigheten bedrivit den nationella kampanjen Svartsjuka är inte romantiskt, om våld i ungas partnerrelationer. Kampanjen är kopplad till stiftelsens statsbidragsfinansierade chatt och telefonstöd för unga. Syftet med kampanjen är att uppmärksamma våld i ungas partnerrelationer som ett samhällsproblem, samt att sätta fokus på, samla och sprida kunskap om frågan eftersom det är en förutsättning för att våldsförebyggande metoder på universell nivå ska kunna utvecklas. Även Nationella nätverket för samordningsförbund samverkar med 1000 Möjligheter för att ge stöd till yrkesverksamma med att upptäcka ungas våldsutsatthet, vilket

regeringen ser positivt på. Regeringen har i juni 2021 gett Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att stödja arbetet för att stötta unga som har utsatts för våld, t.ex. genom att fortsätta samarbetet med stiftelsen 1000 Möjligheter som driver stöd- och kunskapsplattformen ungarelationer.se (A2021/01443). Jämställdhetsmyndigheten ska vidare lämna förslag på hur stödet till unga våldsutsatta kan stärkas ytterligare. Detta arbete är såväl våldsförbyggande som stödjande och regeringen avser, i enlighet med vad som aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor, fortsätta satsningen genom uppdrag i regleringsbrevet för 2022.

Integration

Sambällsinformation till asylsökande har förstärkts (A2020/02657, A2020/02621). För 2021 har regeringen genomfört en förstärkning på 60 miljoner kronor för samhällsinformation till asylsökande. Det är viktigt att asylsökande och nyanlända tidigt får information om det svenska samhället. Det handlar om att lyfta viktiga frågor om demokrati, om rättigheter, skyldigheter och möjligheter i samhället inklusive frågor om jämställdhet, barns rättigheter samt hedersrelaterat våld och förtryck. Vidare har kommunerna tillförts 80 miljoner kronor per år från och med 2020 för att utöka samhällsorienteringen för nyanlända från minst 60 till minst 100 timmar. Länsstyrelsen i Västra Götalands län har under 2020 och 2021 haft i uppdrag att utveckla utbildningsmaterial och metodstöd för samhällsorienteringen, bl.a. genom att mer fokus läggs på jämställdhet och mänskliga rättigheter.

Migrationsverket har fått i uppdrag att förbereda införandet av obligatorisk samhällsintroduktion för asylsökande (Ju2021/00356). Frågor kring svensk lagstiftning kommer att tas upp, bl.a. jämställdhet, samtyckeslagstiftningen, våld i nära relationer och förbud mot månggifte, könsstympning och barnäktenskap. Information ska ges om vart man kan vända sig om man utsätts för någon form av hot eller förtryck och om stödinsatser för våldsutsatta kvinnor och barn. Från och med den 1 oktober 2021 ska alla asylsökande över 15 år delta i introduktionen.

Delegationen mot segregation har under 2021 haft i uppdrag att analysera och beskriva den socioekonomiska segregationens konsekvenser avseende bibehållandet av traditioner och sedvänjor som leder till hedersrelaterat våld och förtryck och motverkar jämställdhet. Jämställdhet ska genomgående beaktas i arbetet med att minska och motverka segregation och hedersrelaterat våld och förtryck ska motverkas.

5.3 Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn

Under perioden sedan den nationella strategin beslutades har regeringen genomfört ett stort antal åtgärder för att öka upptäckten av våld och att stärka skyddet. På såväl nationell nivå som i regioner och kommuner har tillgången till kunskap om att upptäcka våld och att ge ett bättre stöd och skydd ökat. Det gäller vård och omsorg, men även inom skola och andra verksamheter där yrkesverksamma kan möta våldsutsatta. Det finns dock fortfarande behov av mer kunskap, inte minst när det gäller sexuellt våld. Kunskap ska bl.a. inhämtas genom utvecklad tillsyn av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete.

Uppföljningar på området visar att det behövs ytterligare insatser för att ny kunskap ska komma till användning och att ansvaret för att stötta implementering behöver tydliggöras (Statskontoret 2021). Åtgärder för att uppnå målsättningen kommer därför att fokusera på hur kunskapen ska komma till praktisk nytta och att upptäckt av våld samt skydd och stöd ska vara en integrerad del av relevanta verksamheter. För det krävs exempelvis insatser riktade mot chefer och ledningar. Lagstiftningen ska ändras för att öka kvaliteten samt stärka barnrättsperspektivet i skyddade boenden.

Åtgärder för förbättrad upptäckt behövs i alla delar av samhället, inte minst inom arbetslivet. Dessutom har statsbidrag till kvinno- och tjejjourer, deras riksorganisationer samt andra organisationer som arbetar med liknande stöd till våldsutsatta ökats och permanentats. Beslutade och kommande åtgärder för att åstadkomma detta presenteras nedan.

Beslutade åtgärder 2021

40. Inspektionen för vård och omsorg har fått ett uppdrag om förstärkt och utvecklad tillsyn av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck (A2021/01714).
41. Utredningen Nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (dir. 2021:29) har tillsatts.
42. Jämställdhetsmyndigheten har fått i uppdrag att kartlägga och sprida kunskap om erfarenheter av hedersförtryck samt annat våld och förtryck kopplat till utlandsvistelse (A2021/02051).

43. Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet har fått ett uppdrag om nationellt telefonstöd till våldsutsatta män, icke-binära personer och personer med transerfarenhet (A2021/02054).
44. Flera myndigheter har givits ett gemensamt uppdrag om att förebygga och bekämpa könsstympning av flickor och kvinnor (A2021/01029).
45. Länsstyrelserna har fått i uppdrag att kartlägga kommuners insatser för att hjälpa våldsutsatta personer med eller utan barn att ordna stadigvarande boende efter vistelse i skyddat boende eller annat tillfälligt boende (A2021/01299).
46. Propositionen Ett förenklat upphandlingsregelverk (prop. 2021/22:5) har beslutats (punkt 13 i åtgärds paketet).
47. Domstolsverket har fått i uppdrag att göra en utvärdering av rätten till målsägandebiträde i överrätt (Ju2021/03248).
48. Medel har beviljats insamlingsstiftelsen WONSA för att utveckla och sprida ett utbildningsmaterial om att bemöta, bedöma och behandla personer utsatta för sexualbrott (A2021/00111).
49. Tilläggsöverenskommelsen mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) inom området kvinnors hälsa och förlossningsvård 2021–2022 omfattar en god vård för personer som har utsatts för sexuellt våld eller könsstympning (punkt 15 i åtgärds paketet, S2021/00822).
50. Utredningen Vikten av trygghet och kontinuitet för barn i utsatta situationer – en översyn av reglerna i föräldrabalken (dir. 2021:70) har tillsatts (punkt 8 i åtgärds paketet).
51. En utredning som ska analysera och ta ställning till om det finns behov av att utvidga tillämpningsområdet för utreseförbudet för barn som riskerar att utsättas för barnnäktenskap eller könsstympning har tillsatts (S 2021:A).
52. Åtgärder till stöd för idéburna aktörer som utförare av offentlig välfärdsverksamhet (Fi2020/05114).

Kommande åtgärder 2021–2023

53. Ett lagförslag kommer att läggas fram i syfte att införa skyddat boende som en ny placeringsform i socialtjänstlagen (2001:453), med

tillståndsplikt och höjda kvalitetskrav samt förslag för att stärka barnrättsperspektivet i skyddade boenden.

54. Ett tillfälligt riktat statsbidrag med syfte att stödja de ideella organisationer som driver skyddade boenden och behöver utveckla kvaliteten i verksamheten kommer att införas.
55. En expertgrupp ska tillsättas för att stärka kommunernas arbete med att tillhandahålla varaktigt boende för våldsutsatta personer.
56. Statsbidragen till kvinno- och tjejjourer, deras riksorganisationer samt andra organisationer som arbetar med liknande stöd till våldsutsatta ökar och blir permanenta (punkt 7 i åtgärds paketet).
57. Socialstyrelsen ska få uppdrag avseende kompetens och metodutveckling inom socialtjänst och hälso- och sjukvård (punkt 14 i åtgärds paketet).
58. Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet får ökade permanenta medel för driften av den nationella stödtelefonen för våldsutsatta (punkt 9 i åtgärds paketet).
59. En utredning ska tillsättas som bl.a. ska överväga om gemensamma lägenheter i högre grad ska kunna överlätas från förövare till våldsutsatta (punkt 12 i åtgärds paketet).
60. Avgiften till brottsofferfonden ska höjas (punkt 30 i åtgärds paketet).
61. Regeringen kommer att inleda en dialog med arbetsmarknadens parter gällande upptäckt och stöd till anställda som är utsatta för våld i nära relation eller hedersrelaterat våld och förtryck.
62. Det myndighetsgemensamma uppdraget om att hitta metoder för att upptäcka våldsutsatthet som genomförs av Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket samt Socialstyrelsen och samordnas av Jämställdhetsmyndigheten fortsätter.
63. En utredning ska tillsättas som ska analysera utsatthet, skydd och stöd för personer som utsätts för brott och övergrepp inom produktionen av pornografi (punkt 10 i åtgärds paketet).
64. En utredning ska tillsättas som ska analysera om det finns behov av ytterligare åtgärder för personer som omfattas av skyddsregeln vid brutna anknytningar där förhållandet upphört främst på grund av att utlänningen, eller utlänningens barn, i förhållandet utsatts för våld

eller för annan allvarlig kränkning av sin frihet eller frid (punkt 11 i åtgärds paketet).

65. Regeringen fortsätter att stärka det pågående förebyggande arbetet och insatser för att säkra skydd och stöd till utsatta inom prostitution och människohandel, bl.a. genom ett exit-program (punkt 16 i åtgärds paketet).

Socialtjänst

Socialstyrelsen ska få uppdrag avseende kompetens och metodutveckling inom socialtjänst och hälso- och sjukvård. Socialstyrelsen har sedan den nationella strategin beslutades haft uppdrag om att stödja utvecklingen av arbete inom vård och omsorg med mäns våld mot kvinnor (2017/06724, S2018/03516). Socialstyrelsen har i arbetet med uppdragen tagit fram kunskapsunderlag och utbildningsmaterial för socialtjänsten respektive hälso- och sjukvården. Socialstyrelsen har även genomfört en inventering av vilken vård som erbjuds flickor och kvinnor som har utsatts för könsstympning samt utvecklat ett stöd för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete att upptäcka och beskriva utsatthet för våld och att bedöma stödbehov och risken för upprepat våld i hederskontext. Regeringen anser att arbetet med att stödja utvecklingen inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården inklusive tandvården fortsatt behöver stödjas. En utgångspunkt för det fortsatta uppdraget, som ska ges i enlighet med vad som har aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor, kommer att vara Socialstyrelsens redovisning från den 1 november 2021 (A2019/00504) och de material som myndigheten har tagit fram, exempelvis kunskapsstöd riktade mot chefer och ledningar samt bedömningsstödet inriktat mot hedersrelaterat våld och förtryck. Personer med särskilda sårbarheter bör särskilt uppmärksammas, bl.a. med utgångspunkt i det uppdrag Socialstyrelsen har haft med anledning av #metoo-uppropet från utsatta grupper, att genomföra utbildningsinsatser för socialtjänstens personal om våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor (S2018/03930). Uppdraget kommer att omfatta alla grupper som omfattas av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.

Inspektionen för vård och omsorg har fått ett uppdrag om förstärkt och utvecklad tillsyn av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck (A2021/01714). Utvecklingen ska avse hur tillsynen kan vara mer förebyggande och riskbaserad samt bidra till lärande för berörda aktörer. Inom ramen för uppdraget ingår att genom-

föra tillsynsinsatser. De tillsyner som har genomförts tidigare, varav den senaste 2013, har stimulerat ett omfattande utvecklingsarbete i berörda verksamheter och bidragit med väsentlig kunskap till Socialstyrelsens arbete med normering och vägledning på området. Sedan den senaste nationella tillsynen har föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer för både socialnämnder och vårdgivare tagits fram (SOSFS 2014:4). Detta innebär att tillsyn på området i dag har en skarpare och mer utförlig reglering.

Regeringen fortsätter att stärka det förebyggande arbetet och insatser för att säkra skydd och stöd till utsatta inom prostitution och människohandel, bl.a. genom ett exit-program. Köp av sexuella tjänster är sedan 1999 förbjudet i Sverige. Lagstiftning är ett tydligt ställningstagande och ger också ofta en normativ effekt. Men förbudet kan endast utgöra ett komplement till sociala insatser. Det är dock tydligt att förbud mot sexköp inte är tillräckligt för att utplåna sexköp i Sverige. Prostitution är ett socialt problem i minst lika stor utsträckning som det är ett straffrättsligt problem. I storstadsregionerna finns kommunala mottagningar som erbjuder stöd, praktisk hjälp, samtal och medicinsk rådgivning till personer över 18 år som befinner sig i prostitution eller personer med livserfarenheter som gör att de löper ökad risk att hamna i situationer där de utnyttjas i prostitution. Verksamheter som erbjuder psykosocialt stöd till personer som vill sluta köpa sexuella tjänster, s.k. KAST-mottagningar är också en viktig aktör för att arbeta mot efterfrågan och bidra till att förebygga köp av sexuella tjänster. KAST-mottagningar organiseras inom socialtjänsten och finns i sju kommuner. Regeringen bedömer att det förebyggande arbetet och insatser för att säkra skydd och stöd till utsatta inom prostitution och människohandel bör förstärkas i form av ökat kompetensstöd och förstärkning av regionkoordinatorsfunktionen via Jämställdhetsmyndigheten. Detta omfattar utformandet av ett exit-program, vilket aviserades i budgetpropositionen för 2022. Därför har medel avsatts för insatser inom området under 2021 (A2021/01443) och regeringen avser, i enlighet med vad som har aviserats i åtgärds paketet för att intensivt arbeta mot mäns våld mot kvinnor, att fortsätta satsningen de kommande åren.

En utredning ska tillsättas som ska analysera utsatthet, skydd och stöd för personer som utsätts för brott och övergrepp inom produktionen av pornografi. Det finns studier från andra länder som visar på psykisk ohälsa kopplat till att ha medverkat i pornografi. Studier visar även att det övervägande är personer som är särskilt utsatta eller som tidigare i livet har utsatts för sexuella övergrepp som med-

verkar i pornografi. Dock saknas svenska studier och det behövs mer kunskap om hur produktionen ser ut i Sverige och vilka insatser som behövs för att stödja utsatta att kunna lämna. Regeringen avser därför, i enlighet med vad som har aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor, att tillsätta en utredning som ska analysera utsatthet, skydd och stöd för personer som utsätts för brott och övergrepp inom produktionen av pornografi samt analysera rättsväsendets arbete med att utreda och beivra sexual- och våldsbrott som begås när våldspornografi produceras och distribueras. Minderåriga behöver skyddas från att medverka i pornografi och vuxna behöver skyddas från att utsättas för våld och kränkningar.

Utredningen Nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (dir. 2021:29) har tillsatts. En särskild utredare har fått i uppdrag lämna ett förslag till en samlad nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Strategin ska anlägga ett helhetsperspektiv och möjliggöra en sammanhållen inriktning för arbetet med att förebygga och bekämpa våld mot barn under den närmaste tioårsperioden. Utredningen omfattar exempelvis våld i ungas partnerrelationer samt sexuella trakasserier och övergrepp i och utanför skolan, vilket gör att strategin i viss mån kan komma att bli överlappande med den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Det ingår även i uppdraget att bedöma behovet av utvecklad statistik och lämna förslag på hur barns våldsutsatthet regelbundet kan kartläggas och följas upp. Sedan 2000 har Stiftelsen Allmänna Barnhuset i samarbete med Karlstads universitet genomfört en nationell kartläggning av våld mot barn vart femte år med medel från regeringen. Arbetet med ny kartläggning pågår och kommer att presenteras 2023. Sedan 2004 har Stiftelsen Allmänna Barnhuset även återkommande genomfört en nationell studie om ungdomars sexualitet och utsatthet. Det finns dock ett behov av att mer systematiskt och regelbundet följa upp våld mot barn och unga. Den strategi som ska föreslås för att förebygga och bekämpa våld mot barn ska anlägga ett helhetsperspektiv och möjliggöra en sammanhållen inriktning för arbetet med att förebygga och bekämpa våld mot barn under den närmaste tioårsperioden.

Skyddade och stadigvarande boenden

Ett lagförslag kommer att läggas fram i syfte att införa skyddat boende som en ny placeringsform i socialtjänstlagen (2001:453), med tillståndsplikt och höjda kvalitetskrav samt förslag för att stärka barnrättsperspektivet i skyddade boenden. Insatsen skyddat boende till våldsutsatta personer (oftast kvinnor) och deras barn är i dag inte

tydligt lagreglerad och det saknas specifika kvalitetskrav och krav på tillstånd. Barn i skyddat boende får inte alltid sina rättigheter i form av stöd, insatser från hälso- och sjukvården liksom skolgång tillgodosedda. Det är därför nödvändigt att stärka barnrättsperspektivet till barn som följer med en våldsutsatt vårdnadshavare till skyddat boende. Förslagen i det lagförslag som regeringen avser att lägga fram bygger på det som har framkommit i betänkandet Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende (SOU 2017:112). Kvalitetskraven avses även leda till att kommuner ska ha lättare att hitta ändamålsenliga kvalitetssäkrade boenden för personer med särskilda sårbarheter, t.ex. personer med funktionsnedsättning eller med missbruk eller beroende. Detta är ett behov som bl.a. har lyfts i den kartläggning av skyddade boenden som Socialstyrelsen har genomfört på uppdrag av regeringen och som redovisades 2020 (Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen). Av kartläggningen framgår bl.a. att det fortsatt är många boenden som inte är anpassade för personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning. Socialstyrelsen konstaterar vidare att få skyddade boenden anger att de tar emot personer med missbruks- eller beroendeproblematik.

Ett tillfälligt riktat statsbidrag med syfte att stödja de ideella organisationer som driver skyddade boenden och behöver utveckla kvaliteten i verksamheten kommer att införas. Med anledning av de stärkta kvalitetskraven utifrån ny lagstiftning kan vissa ideella organisationer som driver skyddade boenden behöva utveckla sitt arbete för att leva upp till nya krav. Medel avsätts därför för ett tillfälligt riktat statsbidrag.

Länsstyrelserna har fått i uppdrag att kartlägga kommuners insatser för att hjälpa våldsutsatta personer med eller utan barn att ordna stadigvarande boende efter vistelse i skyddat boende eller annat tillfälligt boende (A2021/01299). Många kvinnor och barn har efter vistelsen i skyddat boende svårt att få hjälp med att komma till ett stadigvarande boende. Detta beskrivs i betänkandet Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende (SOU 2017:112). Återplacering i skyddat boende eller tillfälliga boendelösningar som vandrarhem eller hotell är inte ovanliga. Även organisationer inom kvinnojourserna har lyft fram att kvinnor blir kvar i tillfälliga boenden under lång tid på grund av svårigheter med att få stöd till en stadigvarande bostad. Det är angeläget att alla våldsutsatta vuxna och barn som behöver det, inklusive kvinnor med drogrelaterade problem och funktionsnedsättningar, har tillgång till behovsanpassat skyddat boende och får stöd i övergången till stadig-

varande boende. Regeringen har mot den bakgrunden gett länsstyrelserna i uppdrag att kartlägga kommuners insatser för att hjälpa våldsutsatta personer med eller utan barn att ordna stadigvarande boende efter vistelse i skyddat boende eller annat tillfälligt boende. Även insatser för att möjliggöra för våldsutsatta personer att bo kvar i den egna bostaden genom att den som har utsatt närstående för våld flyttar ska ingå i kartläggningen.

En expertgrupp ska tillsättas för att stärka kommunernas arbete med att tillhandahålla varaktigt boende för våldsutsatta personer. Det är angeläget att kommuner som vill stärka sitt arbete för att tillhandahålla stadigvarande boende får förutsättningar att göra det, inklusive insatser som möjliggör för våldsutsatta personer att bo kvar i den egna bostaden genom att den som har utsatt närstående för våld flyttar. Regeringen har i budgetpropositionen för 2022 aviserat att man avser tillsätta en expertgrupp som ska bidra till att stärka arbetet med att fler ska kunna gå vidare till stadigvarande boende efter placering i skyddat boende genom att se över hur kommunernas arbete med detta på bästa sätt kan stödjas och utvecklas. En del av medlen ska betalas ut till verksamheter i ett antal pilotkommuner.

En utredning ska tillsättas som bl.a. ska överväga om gemensamma lägenheter i högre grad ska kunna överlåtas från förövare till våldsutsatta. Våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor har en uppenbar koppling till den gemensamma bostaden. Nuvarande regler ger våldsutsatta kvinnor ett visst skydd genom att det vid bedömningen av om ett hyreskontrakt ska upphöra på grund av ett agerande från kvinnans sida, särskilt ska beaktas om det som ligger henne till last har sin grund i att en närstående har utsatt henne för brott. I åtgärds-paketet som presenterades i juni 2021 aviseras att en utredning ska överväga om det hyresrättsliga skyddet för våldsutsatta kvinnor kan stärkas genom en ökad möjlighet att ta över hyresrätten till en gemensam lägenhet från förövaren.

Åtgärder till stöd för idéburna aktörer som utförare av offentlig välfärdsverksamhet (Fi2020/05114). Regeringen vill att andelen offentligt finansierad eller subventionerad välfärdsverksamhet i drift av idéburna aktörer ska öka och har på flera sätt verkat för en sådan utveckling. Det är vanligt att idéburna aktörer, främst kvinnojourer, driver skyddat boende för våldsutsatta på socialtjänstens uppdrag. Med hänsyn till bl.a. enskildas rättssäkerhet, är det då angeläget att insatsen finansieras på ett sätt som understödjer det uppdragsförhållande som råder mellan socialtjänsten och utföraren. Upphand-

lingsmyndigheten bedömer att drift av skyddat boende är en ekonomisk tjänst som typiskt sett omfattas av Lagen om Offentlig Upphandling (LOU). Regeringen har tagit initiativ till ett förenklat upphandlingsregelverk (prop. 2021/22:5) inklusive förslag om höjda direktupphandlingsgränser för sociala tjänster och andra särskilda tjänster upp till tröskelvärdena (ca 7,7 miljoner kronor enligt lagen om offentlig upphandling). Det nya regelverket träder ikraft den 1 februari 2022. Upphandlingsmyndigheten har även i sitt regleringsbrev för 2021 fått i uppdrag att redovisa vilka åtgärder som myndigheten har vidtagit för att underlätta för bl.a. idéburna organisationer samt analysera och bedöma i vilken utsträckning som åtgärderna har bidragit till detta och lämna förslag på ytterligare åtgärder. Myndigheten har tagit fram en särskild vägledning till kommunerna om anskaffning av skyddat boende.

Hälso- och sjukvård

Socialstyrelsen ska få uppdrag avseende kompetens och metodutveckling inom socialtjänst och hälso- och sjukvård. Hälso- och sjukvården är centrala aktörer i arbetet med att upptäcka våldsutsatthet och att säkerställa att utsatta får rätt stöd och skydd. Socialstyrelsen rekommenderar att personal inom hälso- och sjukvården ställer rutinemässiga frågor om våld till kvinnor som uppsöker mödrhälsovården och den psykiatriska vården. Socialstyrelsen rekommenderar även att frågan om våld i nära relationer tas upp i alla ärenden inom barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Det uppdrag som har presenterats under rubriken Socialtjänst kommer därför att omfatta hälso- och sjukvården inklusive tandvården. När det gäller vård och behandling för personer som har utsatts för sexuellt våld kan arbetet bl.a. utgå från den kartläggning som SKR har genomfört av vilka behov som finns av att utveckla mottagningar i regionerna för kvinnor och män som har utsatts för sexuella övergrepp.

Flera myndigheter har givits ett gemensamt uppdrag om att förebygga och bekämpa könsstympning av flickor och kvinnor (A2021/01029). Uppdraget omfattar förebyggande arbete, upptäckt, stöd och skydd samt kunskap och metodutveckling. I det uppdrag som Socialstyrelsen har haft på området sedan 2018 har myndigheten noterat att det finns flickor som är födda i Sverige och som är födda efter att kravet på dubbel straffbarhet togs bort för könsstympning som har fått vård för könsstympning. Socialstyrelsen har därför inom ramen för det myndighetsgemensamma uppdraget fått i uppdrag att vidta åtgärder för att öka kunskapen om vilka rutiner vårdgivare har när en kvinna eller flicka har blivit diagnosticerad med en kod för könsstympning, t.ex. avseende orosanmälan eller polisanmälan i de fall det är

befogat, och hur rutinerna tillämpas. Vidare ska myndigheten analysera behovet av stöd inom området, riktat till berörda vårdgivare. Länsstyrelsen i Östergötlands län (Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck) har fått i uppdrag att, tillsammans med Jämställdhetsmyndigheten, Socialstyrelsen, Migrationsverket, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Myndigheten för stöd till trossamfund, gemensamt planera och genomföra informationsinsatser riktade till flickor och kvinnor som kan ha blivit utsatta eller riskerar att utsättas för könsstypning, deras närstående, samt yrkesverksamma som möter gruppen. Syftet är att öka kunskapen om brottet könsstypning samt att få fler flickor och kvinnor som har utsatts för könsstypning att söka vård.

Tilläggsöverenskommelsen mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) inom området kvinnors hälsa och förlossningsvård 2021–2022 omfattar en god vård för personer som har utsatts för sexuellt våld eller könsstypning (S2021/00822). SKR har i enlighet med en överenskommelse med regeringen genomfört en kartläggning av vilka behov som finns av att utveckla mottagningar i regionerna för kvinnor och män som har utsatts för sexuella övergrepp, Vården vid sexuellt våld – Nuläge och framåt (2020). Kartläggningen visar på ett stort utvecklingsbehov, från grundläggande kunskaper och att upptäcka utsatthet för sexuellt våld till att kunna erbjuda traumabehandling med evidensbaserade metoder till personer med komplex problematik. För att arbetet ska kunna utvecklas i enlighet med kartläggningen framgår av tilläggsöverenskommelsen att regionerna ska vidta insatser för att personer som har utsatts för sexuellt våld och könsstypning ska få tillgång till en god vård baserad på bästa möjliga kunskap. Även i överenskommelsen mellan regeringen och SKR om insatser inom området psykisk hälsa och suicidprevention för 2021–2022 tas vården för sexualbrottsutsatta upp. Där tydliggörs att utsatthet för våld och sexuella övergrepp är en orsak till psykisk ohälsa bland barn och unga. Det konstateras vidare att personer som har blivit utsatta för våld, hedersrelaterat våld och förtryck, könsstypning eller sexuellt våld eller som befinner sig i eller har befunnit sig i prostitution kan ha behov av psykiatrisk traumavård. Det finns en tydlig koppling mellan utsatthet för våld och fysisk och psykisk ohälsa senare i livet.

Medel har beviljats insamlingsstiftelsen WONSA (World of No Sexual Abuse) för att utveckla och sprida ett utbildningsmaterial om att bemöta, bedöma och behandla personer utsatta för sexualbrott (A2021/00111). Utbildningsmaterialet vänder sig till vårdgivare och professionella inom psykiatri samt andra, professionella eller

ideellt verksamma, som möter personer som har utsatts för sexuella övergrepp samt lärosäten som utbildar berörda professioner. WONSA har tidigare tilldelats medel för utveckling av materialet.

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet får ökade permanenta medel för driften av den nationella stödtelefonen för våldsutsatta. I många fall får en våldsutsatt person stöd efter att personen har kontaktat en stödlinje som sedan hänvisar vidare, antingen de som drivs av ideella verksamheter eller den nationella stödtelefonen för våldsutsatta som drivs av Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet. Samtalen till den nationella stödtelefonen har ökat avsevärt sedan 2017. Ökningen har inte kunnat sättas i samband med pandemin utan det är en trend som har pågått i flera år. Viktiga orsaker tros vara att mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer har uppmärksammats mer i samhället, att kunskapen och engagemanget från myndigheter och medier har ökat och att allt fler känner till den nationella stödtelefonen. Regeringen har gett Uppsala universitet (NCK) i uppdrag att stärka och utveckla den nationella stödtelefonen för våldsutsatta m.m. (A2019/01272) och årligen under mandatperioden tillfört extra medel till verksamheten. De medel som tillfördes har främst använts för att stärka bemanningen, men uppdraget har även resulterat i att information om stödtelefonen har kunnat spridas på fler språk. Eftersom behovet av extra medel kvarstår, och det är av största vikt att våldsutsatta har någonstans att vända sig för att få hjälp och vidare vägledning om hur de kan ta sig ur sin situation, har riksdagen i enlighet med förslag från regeringen beslutat om en permanent ökning av medlen från och med 2022. Detta i enlighet med vad som aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor.

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet har fått ett uppdrag om nationellt telefonstöd till våldsutsatta män, icke-binära personer och personer med transerfarenhet (A2021/02054). Det finns idag inga nationella stödtelefoner särskilt riktade till män eller ickebinära personer och personer med transerfarenhet som utsatts för våld som omfattas av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. De är välkomna att vända sig till den nationella stödtelefonen för våldsutsatta som drivs av Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet, Kvinnofridslinjen. Den drivs på uppdrag av regeringen och är öppen för alla grupper som omfattas av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, men verksamheten riktar sig i dag främst mot våldsutsatta kvinnor. Rege-

ringen har därför gett Uppsala universitet i uppdrag starta en pilotverksamhet med att tillhandahålla tillgång till en nationell stödtelefon som riktar sig till män som har utsatts för den typ av våld som omfattas av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Uppsala universitet ska även tillhandahålla tillgång till stödtelefon för icke-binära personer och personer med transerfarenhet som har utsatts för våld som omfattas av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.

Arbetsmarknad och arbetsliv

Det myndighetsgemensamma uppdraget om att hitta metoder för att upptäcka våldsutsatthet som genomförs av Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket samt Socialstyrelsen och samordnas av Jämställdhetsmyndigheten fortsätter. Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket, Socialstyrelsen och Jämställdhetsmyndigheten har regeringens uppdrag att utveckla arbetet för ökad upptäckt av mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck i berörda klientgrupper 2019–2021 (A2019/01517) med utgångspunkt i en plan som de fyra förstnämnda myndigheterna tog fram på regeringens uppdrag 2018–2019 (S2018/03696). Till uppdraget hör pilotverksamhet vid ett antal samordningsförbund för samordnade insatser till enskilda från socialtjänst, hälso- och sjukvård, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan på lokal nivå. Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2022 att satsningen fortsätter.

Regeringen kommer att inleda en dialog med arbetsmarknadens parter gällande upptäckt och stöd till anställda som är utsatta för våld i nära relation eller hedersrelaterat våld och förtryck. Att våldsutsatthet kan påverka arbetslivet konstateras i ILO:s konvention (nr 190) om avskaffande av våld och trakasserier i arbetslivet. På arbetsplatsen kan det upptäckas om en anställd är utsatt för våld, såväl på arbetsplatsen som i en nära relation. Detta konstateras i Socialstyrelsens dödsfallsutredningar 2016–2017.

Stöd till barn och vuxna som kvarhålls utomlands

Jämställdhetsmyndigheten har fått i uppdrag att kartlägga och sprida kunskap om erfarenheter av hedersförtryck samt annat våld och förtryck kopplat till utlandsvistelse (A2021/02051). Uppdraget omfattar hedersförtryck och annat våld och förtryck som personer med koppling till Sverige har erfarit under utlandsvistelse. Det behövs mer kunskap om de situationer där personer förs ut eller kvarhålls utomlands mot sin vilja. Jämställdhetsmyndigheten ska

sammanställa och analysera individers berättelser avseende vilka riskfaktorer som fanns i dessa individers liv och vilka insatser individerna hade mottagit från myndigheter och andra aktörer innan de lämnade Sverige, samt vilka insatser individerna har mottagit efter att de har kommit tillbaka till Sverige. Syftet är att bidra till utvecklingen av förebyggande och behandlande insatser i Sverige. Myndigheten ska bl.a. samråda med Enheten för konsulära och civilrättsliga ärenden vid Utrikesdepartementet som sedan januari 2020 omfattar en permanent verksamhet med konsulärt stöd för personer utsatta för familjerelaterat tvång utomlands med särskilt fokus på barn- och tvångs-äktenskap. Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2023.

Statsbidrag till civila samhällets organisationer

Statsbidragen till kvinno- och tjejjourer, deras riksorganisationer samt andra organisationer som arbetar med liknande stöd till våldsutsatta ökar och blir permanenta.

Organisationer i det civila samhället fyller en viktig funktion i arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Under utbrottet av covid-19 har särskilt organisationer som arbetar mot hedersrelaterat våld och förtryck varit en mycket viktig källa för information till regeringen. Efter #metoo-upproppen har dialogen med upproppen och olika organisationer bidragit till att utveckla arbetet och regeringen avser fortsatt att föra en nära dialog med de organisationer som har praktiska erfarenheter av arbete med jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.

Jourer runt om i landet som våldsutsatta kan vända sig till för stöd och vägledning har en mycket viktig roll. Det gäller kvinno- och tjejjourer, brottsofferjourer och jourer som vänder sig tillvåldsutsatta män eller hbtqi-personer. Det civila samhällets organisationer behöver goda ekonomiska förutsättningar för att motverka våld i nära relationer, sexuellt våld, prostitution och människohandel och hedersrelaterat våld och förtryck, samt ge stöd till dem som utsätts. Regeringen har genomfört den mest omfattande satsningen avseende statsbidrag till ideella kvinno- och tjejjourer någonsin. Enligt Socialstyrelsens årliga uppföljningar av bidragen har medlen framför allt använts till insatser som samtalsstöd, rådgivning, informationsinsatser och stöd till kvinnor och tjejer i deras kontakt med myndigheter. En del av jourerna som har beviljats bidrag bedriver riktad verksamhet mot särskilda grupper av våldsutsatta kvinnor. Vanligast förekommande är riktad verksamhet för kvinnor och tjejer med utländsk bakgrund och kvinnor och tjejer som har utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck (Socialstyrelsen 2019).

För att dessa organisationer ska ha goda förutsättningar för ett långsiktigt arbete har statsbidragen till kvinno- och tjejjourer, deras riksorganisationer samt andra organisationer som arbetar med liknande stöd till våldsutsatta ökats och permanentats. Från 2022 och framåt avsätts 150 miljoner kronor årligen för ändamålet. Detta i enlighet med vad som aviserats i åtgärds-paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor.

Rättsväsende

Domstolsverket har fått i uppdrag att göra en utvärdering av rätten till målsägandebiträde i överrätt. Det är viktigt att brottsoffer får det stöd i rättsprocessen som de behöver. Rätten att vid behov få ett målsägandebiträde är en viktig del av det stödet. År 2018 gjordes en lagändring som innebär att ett målsägandebiträdes förordnande inte automatiskt kvarstår i överrätt (prop. 2017/18:86). Regeringen har gett Domstolsverket i uppdrag att göra en utvärdering av lagändringen (Ju2021/03248). Uppdraget gavs mot bakgrund av att riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör göra en sådan utvärdering (bet. 2020/21:JuU25, rskr. 2020/21:289). Domstolsverket ska utvärdera om lagändringen har uppnått sitt syfte och andra eventuella konsekvenser av lagändringen. Uppdraget ska redovisas senast den 1 april 2022.

Angiften till brottsofferfonden ska höjas. De som döms för brott bör i större utsträckning vara med och finansiera samhällets stödinsatser för våldsutsatta kvinnor och andra brottsoffer. Regeringen kommer därför, i enlighet med vad som aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor, att föreslå en höjning av avgiften till brottsofferfonden. Avgiften ändrades senast 2014 och både utvecklingen av brottsligheten och pengavärdets förändring talar för en höjning.

Lagstiftning

Utredningen Vikten av trygghet och kontinuitet för barn i utsatta situationer – en översyn av reglerna i föräldrabalken (dir. 2021:70) har tillsatts. En särskild utredare ska bl.a. se över behovet av författningsändringar för att stärka skyddet för barn när det uppkommer fråga om umgänge med en förälder som har utövat våld eller gjort sig skyldig till någon annan allvarlig kränkning. Utredaren ska särskilt undersöka situationen då ett barn är i ett skyddat boende eller då barnet, eller den förälder som barnet bor med, har skyddade personuppgifter. Uppdraget ska redovisas senast den 20 december 2022. Sedan tidigare har Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att utifrån en genomgång av domar i mål om vårdnad, boende eller umgänge, kartlägga i vilken utsträckning och

på vilket sätt uppgifter om våld eller andra övergrepp av en förälder mot den andra föräldern eller en partner eller ett barn framförs i sådana mål samt i vilken utsträckning de beaktas i sådana domar (A2020/01054). Det uppdraget ska redovisas den 21 januari 2022. Myndighetens redovisning kan utgöra underlag för utredningen.

Propositionen Ett förenklat upphandlingsregelverk (prop. 2021/22:5) har beslutats. Förslagen i propositionen innebär att beloppsgränserna för direktupphandling av sociala tjänster ska höjas, vilket kan underlätta för kvinno- och tjejjourer och andra idéburna aktörer att samarbeta med kommuner kring skyddat boende. Lagförslagen kommer att träda i kraft den 1 februari 2022.

En utredning som ska analysera och ta ställning till om det finns behov av att utvidga tillämpningsområdet för utreseförbudet för barn som riskerar att utsättas för barnäktenskap eller könsstympning har tillsatts (S 2021:A). Den 1 juli 2020 infördes ett utreseförbud för barn som riskerar att utsättas för barnäktenskap eller könsstympning. Det förekommer dock att barn förs utomlands eller lämnar Sverige även i andra syften än barnäktenskap och könsstympning och i samband därmed riskerar att fara illa. En utredning som ska analysera och ta ställning till om det finns behov av att utvidga utreseförbudets tillämpningsområde har därför tillsatts. I uppdraget ingår även att utreda om straffansvaret för egenmäktighet med barn bör utvidgas till att även omfatta fall där beslut om omedelbart omhändertagande eller beslut om vård enligt lagen (1990:592) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) har meddelats, men ännu inte har verkställts. Uppdraget ska vara slutfört senast den 10 maj 2022.

Skydd vid brusten anknytning

En utredning ska tillsättas som ska analysera om det finns behov av ytterligare åtgärder för personer som omfattas av skyddsregeln vid brustna anknytningar där förhållandet upphört främst på grund av att utlänningen, eller utlänningens barn, i förhållandet utsatts för våld eller för annan allvarlig kränkning av sin frihet eller frid. I vissa situationer behöver det finnas en möjlighet att bevilja en person uppehållstillstånd trots att det tillståndsgrundande förhållandet har upphört, t.ex. på grund av våld i förhållandet. En utredning ska analysera om det utöver förslagen i propositionen 2020/21:191 Ändrade regler i utlänningslagen och betänkandet Utvisning på grund av brott – ett skärpt regelverk (SOU 2021:61) finns behov av ytterligare åtgärder till skydd för de personer som omfattas av skyddsregeln vid brustna anknytningar där förhållandet upphört främst på

grund av att utlänningen, eller utlänningens barn, i förhållandet utsatts för våld eller för annan allvarlig kränkning av sin frihet eller frid. Detta i enlighet med vad som aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor.

Pågående utredningar samt lämnade förslag som bereds inom Regeringskansliet

Det är centralt att offer för människohandel får det stöd och den möjlighet till återhämtning de har rätt till. Den 30 juni 2021 överlämnades betänkandet Utvisning på grund av brott – ett skärpt regelverk (SOU 2021:61) till regeringen. I betänkandet föreslås bl.a. att socialnämnden ska kunna ansöka om uppehållstillstånd för betänketid i de fall det finns anledning att anta att en utlänning har utsatts för människohandel eller människoexploatering. Utredningen föreslår även att det ska införas en regel till skydd mot återkallelse av uppehållstillstånd för det fall det tillståndsgrundande förhållandet har upphört på grund av våld eller andra allvarliga kränkningar. Betänkandet har remitterats och bereds nu vidare inom Regeringskansliet.

Utredningen om vissa frågor i diskrimineringslagen har lämnat ett delbetänkande om Effektivare tillsyn över diskrimineringslagen (SOU 2020:79) samt ett slutbetänkande om Ett utökat skydd mot diskriminering (SOU 2021:94). Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

5.4 Effektivare brottsbekämpning

Lagstiftningen på området mäns våld mot kvinnor har skärpts och ändrats under de senaste åren. Flera straff har skärpts för att bättre återspegla brottens allvar. Regeringen avser nu att gå vidare med ytterligare straffskärpningar, exempelvis genom att ta bort böter ur straffskalan för köp av sexuell tjänst. Lagändringar har även möjliggjort för rättsväsendet att på ett mer effektivt sätt lagföra förövare. Regeringen kommer att gå vidare med fler lagändringar av det slaget, t.ex. genom att ta bort förbudet mot beslag av meddelanden mellan närstående, i syfte att ge tillgång till ett bättre bevisunderlag.

Regeringen har även vidtagit åtgärder för att rättsväsendets myndigheter ska ha rätt förutsättningar för att samarbeta med varandra och med andra relevanta aktörer. Arbetet ska ge rättsväsendets myndigheter bättre möjligheter att utreda och lagföra brott som rör mäns våld mot kvinnor. Detta

arbete fortsätter under de kommande åren. Beslutade och kommande åtgärder för att åstadkomma detta presenteras nedan.

Beslutade åtgärder 2021

66. Lagändringarna med anledning av propositionerna Utökade kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillsynsdömda (prop. 2020/21:85) och En tydligare koppling mellan villkorlig frigivning och deltagande i återfallsförebyggande åtgärder (prop. 2020/21:18) trädde i kraft den 1 maj 2021.
67. Flerbrottsutredningen (dir. 2021:56) har tillsatts (punkt 24 i åtgärds-paketet).
68. Uppdraget Straffansvar för psykiskt våld har beslutats (Ju2021:F, punkt 20 i åtgärds-paketet).
69. Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten har fått återrapport-eringskrav avseende att säkerställa tillräckligt med resurser och kompetens i hanteringen av brott i parrelation, brott mot barn, våldtäkt mot vuxna samt köp av sexuella tjänster för att fortsatt för- stärka utredningsförmågan på området (punkt 37 i åtgärds-paketet).
70. Brottsförebyggande rådet har fått i uppdrag att göra en fördjupad analys av vad det skulle innebära att den som säljer sex ses som målsägande, bl.a. om stödet inom rättsprocessen för den som säljer sex skulle förbättras (Ju2021/03806, punkt 18 i åtgärds-paketet).
71. Brottsförebyggande rådet har fått ett uppdrag om fördjupat stöd kring kartläggning om våld i nära relationer (Ju2021/03614, punkt 36 i åtgärds-paketet).
72. Utredningen Åtgärder mot kontroller av flickors och kvinnors sexualitet har tillsatts (dir 2021:98).
73. Lagändringarna med anledning av propositionen Barn som bevittnar brott (prop. 2020/21:170) trädde i kraft 1 juli 2021.
74. Lagändringarna med anledning av propositionen Utökade möjligheter att använda tidiga förhör (prop. 2020/21:209) kommer att träda i kraft den 1 januari 2022 (punkt 22 i åtgärds-paketet).
75. Lagändringar med anledning av propositionen Ett stärkt barnrätts- perspektiv i vårdnadstvister har trätt ikraft 1 juli 2021 (prop. 2020/21:150).

76. Lagändringarna med anledning av propositionen Skärpta straff för våld och andra kränkningar i nära relationer (prop. 2020/21:217) träder i kraft den 1 januari 2022 (punkterna 25, 26, 27 och 28 i åtgärds paketet).

Kommande åtgärder 2021–2023

77. Straffet för våldtäkt ska skärpas (punkt 32 i åtgärds paketet).
78. Straffet för köp av sexuell tjänst ska skärpas. (punkt 33 i åtgärds paketet).
79. Lagrådsremiss har beslutats med förslag att ta bort det nuvarande förbudet mot beslag av meddelanden mellan närstående (punkt 23 i åtgärds paketet).
80. Regeringen avser reglera hälso- och sjukvårdens ansvar för spår-säkring efter sexualbrott.
81. Rättsmedicinalverket ska få meddela föreskrifter om ett rättsintygs utformning och innehåll (punkt 29 i åtgärds paketet).
82. En utredning ska se över det straffrättsliga skyddet mot sexuella övergrepp för barn mellan 15 och 18 år, särskilt i förhållande till sexköp (punkt 17 i åtgärds paketet).
83. En utredning ska överväga en ny straffskärpningsgrund för brott där ett motiv varit att offret är av ett visst kön eller har en viss köns-identitet (punkt 19 i åtgärds paketet).
84. En utredning om skärpta regler om villkorlig frigivning och vistelseförbud kommer att tillsättas (punkt 21 i åtgärds paketet).
85. Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum) får förnyat uppdrag att genomföra kompetenshöjande insatser om hedersrelaterat våld och förtryck för landets barnahusverksamheter.

Rättsväsende

Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten har fått återrapporteringskrav avseende att säkerställa tillräckligt med resurser och kompetens i hanteringen av brott i parrelation, brott mot barn, våldtäkt mot vuxna samt köp av sexuella tjänster för att fortsatt förstärka utredningsförmågan på området. Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten har i regleringsbrevet för 2021 krav att återrapportera hur det brottsutredande arbetet och dess resultat har utvecklats gällande bl.a. brott i parrelation, våldtäkt mot vuxna och brott mot barn. Regeringen

beslutade i september 2021 om ett tillägg om att myndigheterna ska säkerställa tillräckligt med resurser och kompetens i hanteringen av dessa ärenden för att fortsatt förstärka utredningsförmågan på området.

Brottsförebyggande rådet har fått i uppdrag att göra en fördjupad analys av vad det skulle innebära att den som säljer sex ses som målsägande, bl.a. om stödet inom rättsprocessen för den som säljer sex skulle förbättras (Ju2021/03806). Brottsförebyggande rådet fick i oktober 2020 i uppdrag av regeringen att följa upp och analysera tillämpningen av förbudet mot köp av sexuella tjänster och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling (Ju2020/03554). Brottsförebyggande rådet har 2021 fått ett tilläggsuppdrag som innebär att de ska göra en fördjupad analys av vad det skulle innebära att den som säljer sex ses som målsägande, bl.a. om stödet inom rättsprocessen för den som säljer sex skulle förbättras (Ju2021/03806). Uppdraget ska redovisas senast den 29 april 2022.

Brottsförebyggande rådet har fått ett uppdrag om fördjupat stöd kring kartläggning om våld i nära relationer (Ju2021/03614). I ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete bör arbetet vila på en god bild av hur problemet ser ut på lokal nivå för att anpassade och verkningsfulla förebyggande insatser ska kunna skraddarsys. Brottsförebyggande rådet ska inom ramen för det brottsförebyggande arbetet ta fram ett fördjupat stöd för hur den generella kartläggningen av brottsligheten i ett område kan kompletteras med en bild av hur våldet i nära relationer ser ut och vilka förutsättningar som finns att förebygga sådant våld. Uppdraget innefattar såväl hedersrelaterat våld och förtryck som prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Socialtjänst

Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum) får förnyat uppdrag att genomföra kompetenshöjande insatser om hedersrelaterat våld och förtryck för landets barnhusverksamheter. Barnafrid har sedan juni 2018 haft regeringens uppdrag att genomföra utbildningsinsatser om hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning för landets barnhusverksamheter (S2018/03927, A2020/02662). Barnafrid har redovisat att medarbetare knutna till Barnhusen uppger att de möter få ärenden med barn som är utsatta för brott inom ramen för en hederskultur. Medarbetarna har beskrivit att ett generellt problem är att hedersärenden inte polisanmäls, vilket leder till att Barnhusen inte får vetenskap om fallen. Regeringen avser att ge Barnafrid ett förnyat uppdrag om att

genomföra kompetenshöjande insatser om hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer så som barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning. I uppdraget ska ingå att samla in och sprida erfarenheter från barnahusverksamheternas utredningsarbete av hedersrelaterad brottslighet.

Hälso- och sjukvård

Regeringen avser reglera hälso- och sjukvårdens ansvar för spårsäkring efter sexualbrott. 2020 års sexualbrottsutredning (dir. 2020:5) fick i uppdrag att ta ställning till frågor som bland annat rör ansvarsfördelningen för spårsäkring. Utredningen har i sitt betänkande (SOU 2021:43) bland annat föreslagit att en ny lag om hälso- och sjukvårdens spårsäkring efter sexualbrott ska införas. Förslaget har remitterats. Enligt utredningen saknas det i dag en tydlig reglering av hälso- och sjukvårdens ansvar att utföra spårsäkring efter sexualbrott om den inte sker med stöd av 6 kap. 9 § patientsäkerhetslagen (2010:659). Utredningen konstaterar vidare att det även saknas reglering avseende hur lång tid en spårsäkringssats ska sparas. Att säkra spår kan vara avgörande för att ett brott ska kunna styrkas och det är därför viktigt att säkerställa att personer som har utsatts för eller kan ha utsatts för sexualbrott får en rättssäker, jämlik och enhetlig spårsäkring av hälso- och sjukvården över hela landet. Betänkande har remitterats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Lagstiftning

Lagändringarna med anledning av propositionen Barn som bevittnar brott (prop. 2020/21:170) trädde i kraft 1 juli 2021. För att stärka det straffrättsliga skyddet för barn som lever i hem där det förekommer olika former av våld har ett nytt gradindelad brott, barnfridsbrott, införts. Brottet innebär att det är straffbart att utsätta ett barn för att bevittna vissa brottsliga gärningar, såsom vålds- och sexualbrott, i nära relation. För att stärka barnens ställning generellt har också en utvidgning av uppdraget för den som är särskild företrädare för barn utvidgats. Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2021.

Lagändringar med anledning av propositionen Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister beslutats har trätt i kraft 1 juli 2021 (prop. 2020/21:150).

Lagändringar som bl.a. syftar till att stärka barnrättsperspektivet i vårdnadsprocessen har trätt i kraft under 2021. Genom lagändringarna lyfts och stärks barnets rätt till delaktighet och att komma till tals. Ändringarna innebär även att skyddet för barn som riskerar att fara illa stärks. Bland annat är det nu möjligt att i vissa situationer utse en tillfällig vårdnadshavare, t.ex. när den

ena föräldern har dödat den andra. Det gäller också nya regler om behörig domstol när barn eller föräldrar har skyddade personuppgifter.

Lagändringarna med anledning av propositionen Skärpta straff för våld och andra kränkningar i nära relationer (prop. 2020/21:217) träder i kraft den 1 januari 2022. I propositionen föreslås att minimistraffet för grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning höjs från fängelse i nio månader till fängelse i ett år, att straffet för överträdelse av kontaktförbud skärps och att mindre allvarliga överträdelser av kontaktförbud inte längre ska vara fria från straff. Vidare föreslås att ett utvidgat kontaktförbud ska kunna förenas med villkor om elektronisk övervakning som en förstahandsåtgärd och att det s.k. väsentlighetskravet för kontaktförbud avseende en gemensam bostad och för särskilt utvidgat kontaktförbud tas bort. Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2022.

Lagändringarna med anledning av propositionerna Utökade kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillsynsdömda. (prop. 2020/21:85) och En tydligare koppling mellan villkorlig frigivning och deltagande i återfallsförebyggande åtgärder (prop. 2020/21:18) trädde i kraft den 1 maj 2021. År 2020 trädde lagändringar i kraft som syftar till att stärka möjligheterna för Kriminalvården att vidta kontroll- och stödåtgärder avseende dem som frigives villkorligt från ett fängelsestraff. Enligt de nya reglerna kan Kriminalvården fatta beslut om elektronisk övervakning av den frigivne för att kontrollera att en föreskrift följs. Den 1 maj 2021 trädde ytterligare en lagändring i kraft som syftar till att åstadkomma en tydligare koppling mellan tidpunkten för villkorlig frigivning och deltagande i återfallsförebyggande åtgärder (prop. 2020/21:18). De nya bestämmelserna innebär att den villkorliga frigivningen ska kunna skjutas upp i större utsträckning än tidigare för den som under anstaltstiden inte deltar i eller missköter återfallsförebyggande åtgärder eller andra åtgärder som kan hjälpa den dömda att anpassa sig i samhället. Vidare infördes utökade möjligheter att skjuta upp den villkorliga frigivningen även vid annan misskötsamhet under verkställighetstiden.

Den 1 maj 2021 trädde också ny lagstiftning i kraft som innebär utökade kontroll- och stödmöjligheter för dem som har dömts till skyddstillsyn (prop. 2020/21:85). De nya reglerna innebär bl.a. att skyddstillsynen, om inte annat beslutas, ska vara förenad med övervakning under hela prövotiden. Möjligheten att föreskriva villkor om var den dömda, under både villkorlig frigivning och skyddstillsyn, ska vistas eller inte får vistas förtydligades.

Kriminalvården ska genom de nya reglerna också kunna fatta beslut om elektronisk övervakning (fotboja) av den som har dömts till skyddstillsyn för att kontrollera att en föreskrift följs.

Uppdraget Straffansvar för psykiskt våld (Ju2021:F) har beslutats. Psykiskt våld kan förekomma i en nära relation, tillsammans med eller utan annat våld, men också i andra sammanhang, såsom vid hedersrelaterat våld och förtryck. Psykiskt våld sker ofta systematiskt och vid upprepade tillfällen. En utredare har fått i uppdrag att lämna förslag på hur det straffrättsliga skyddet mot psykiskt våld kan stärkas. Uppdraget ska redovisas till Justitiedepartementet senast den 1 augusti 2022.

En utredning om skärpta regler om villkorlig frigivning och vistelseförbud kommer att tillsättas. Prövotiden efter villkorlig frigivning kan behöva förlängas, bland annat för personer dömda för upprepad våldsbrottslighet i nära relationer. På så sätt möjliggörs utökad kontroll genom t.ex. vistelseförbud med fotboja samt förutsättningar att förverka villkorligt medgiven frihet under längre tid (vid misskötsamhet eller återfall i brott). Regeringen avser därför, i enlighet med vad som aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor, att tillsätta en utredning som ska se över dessa frågor.

Flerbrottsutredningen (Ju 2021:08) har tillsatts. Utredningen ska se över regleringen av straffmätning vid flerbaldig brottslighet. När en domstol dömer en person för flera brott bestämmer domstolen normalt en gemensam påföljd för alla brotten utifrån den samlade brottslighetens allvar. Även om det i grunden är en rimlig ordning är det samtidigt viktigt att tydligt markera att brott aldrig ska löna sig. Det gäller inte minst i förhållande till mäns våld mot kvinnor. Utredningen ska se över lagstiftningen för att säkerställa att straffet står i proportion till brottslighetens allvar, även för den som begår flera brott (dir. 2021:56). Utredningen ska redovisas senast den 20 januari 2023.

Straffet för våldtäkt ska skärpas. Detta är i enlighet med vad som aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor. 2020 års sexualbrottsutredning har haft i uppdrag att bl.a. se över straffskalorna för sexualbrotten och lämna förslag på de förändringar som kan behövas för att dessa i tillräcklig mån ska spegla brottens allvar. I juni 2021 överlämnade utredningen betänkandet Ett förstärkt skydd mot sexuella kränkningar (SOU 2021:43). Utredningen föreslår bl.a. att straffskalorna för ett flertal sexual-

brott, bl.a. våldtäkt, ska skärpas. Utredningens betänkande har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

Straffet för köp av sexuell tjänst ska skärpas. Detta är i enlighet med vad som aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor. 2020 års sexualbrottsutredning har haft i uppdrag att bl.a. föreslå förändringar i straffskalan för köp av sexuell tjänst som innebär att minimistraffet höjs från böter till fängelse. Som anges ovan bereds utredningens betänkande nu inom Regeringskansliet.

Lagrådsremiss har beslutats med förslag att ta bort det nuvarande förbudet mot beslag av meddelanden mellan närstående. Beslagsutredningen (SOU 2017:100) har sett över och lämnat förslag om att det nuvarande förbudet mot beslag av meddelanden mellan närstående ska tas bort. Förbudet innebär bl.a. att beslag av sådana meddelanden inte kan göras i t.ex. förundersökningar om grov kvinnofridskränkning. Regeringen beslutade den 30 november 2021 en lagrådsremiss där det föreslås att förbudet tas bort.

Lagändringarna med anledning av propositionen Utökade möjligheter att använda tidiga förhör (prop. 2020/21:209) kommer att träda i kraft den 1 januari 2022. Kvinnors tidiga utsagor dras ofta tillbaka i utredningar om våld i nära relation. Lagändringarna kan komma att stärka arbetet mot våld i nära relationer genom att en målsägandes tidiga uppgifter i större utsträckning kan återopas som bevis, vilket kan bidra till fler fällande domar. Lagändringarna kommer att träda i kraft den 1 januari 2022.

Rättsmedicinalverket ska få meddela föreskrifter om ett rättsintygs utformning och innehåll. Rättsintyg kan utgöra viktig dokumentation i samband med utredningar av vålds- och sexualbrott. Ett rättsintyg ska som huvudregel utfärdas av en läkare med rättsmedicinsk specialistkompetens vid Rättsmedicinalverket. För att uppnå viss flexibilitet i systemet får även läkare inom hälso- och sjukvården utfärda ett rättsintyg, t.ex. om det är fråga om lindrigare brottslighet, om en undersökning behöver vidtas omedelbart eller om viss specialistkompetens krävs. Det finns alltså flera olika aktörer som får utfärda ett rättsintyg. Det har kunnat konstaterats att rättsintygets kvalitet kan variera bl.a. beroende på vilken aktör som har utfärdat intyget. Av den anledningen bereds inom Regeringskansliet, i enlighet med vad som aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor, ett förslag om att Rättsmedicinalverket ska få meddela föreskrifter om ett rätts-

intygs utformning och innehåll. Sådana föreskrifter måste följas av samtliga aktörer som får utfärda ett rättsintyg och förväntas leda till en ökad kvalitet i rättsintygen.

En utredning ska se över det straffrättsliga skyddet mot sexuella övergrepp för barn mellan 15 och 18 år, särskilt i förhållande till sexköp. Detta i enlighet med vad som aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Utredningen ska också utvärdera hur straffansvaret för oaktsamhet avseende ålder vid sexuella övergrepp fungerar, se över regelverket om sexköp och koppleri i fråga om internetbaserad prostitution, i synnerhet i fråga om minderåriga och så kallad sugardejting, samt se över om det i lagtext bör tydliggöras att vissa barnpornografibrott är dokumenterade övergrepp av barn genom att brottsrubriceringen ändras.

En utredning ska överväga en ny straffskärpningsgrund för brott där ett motiv har varit att offret är av ett visst kön eller har en viss könsidentitet. Detta i enlighet med vad som aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Ett sådant förslag skulle innebära att om ett brott har begåtts på grund av hat mot t.ex. kvinnor kan det leda till ett strängare straff.

Utredningen Åtgärder mot kontroller av flickors och kvinnors sexualitet har tillsatts. Som ett uttryck för hedersrelaterat våld och förtryck förekommer det att så kallade oskuldskontroller och hymenoperationer genomförs på flickor och kvinnor samt att oskuldsintyg upprättas. Regeringen har tillsatt en utredning som ska se över hur skyddet mot denna typ av otillbörliga kontroller av flickors och kvinnors sexualitet kan stärkas (dir. 2021:98). I uppdraget ingår också att se över om underlåtenhet att anmäla eller på annat sätt avslöja äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott ska kriminaliseras. Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2022.

Pågående utredningar samt lämnade förslag som bereds inom Regeringskansliet

Hedersbrottsutredningen har i sitt betänkande Ett särskilt hedersbrott (SOU 2020:57) lämnat förslag på införandet av ett särskilt hedersbrott. Betänkandet har remitterats och en lagrådsremiss avses beslutas.

Som anges ovan överlämnade 2020 års sexualbrottsutredning den 1 juni 2021 sitt betänkande Ett förstärkt skydd mot sexuella kränkningar (SOU 2021:43). För att stärka skyddet för allvarliga sexuella kränkningar som begås på distans föreslår utredningen att bestämmelserna om våldtäkt och sexuellt

övergrepp och motsvarande brott mot barn ska utvidgas. Utredningen har också analyserat bestämmelsen om utnyttjande av barn för sexuell posering och föreslår att bestämmelsen ska utvidgas så att den träffar även ageranden där barnet har varit helt passivt och försatts i en sexuell pose av gärningsmannen eller någon annan. Utredningen föreslår vidare att det ska införas nya straffbestämmelser om sexuellt ofredande mot barn, grovt sexuellt ofredande och grovt sexuellt ofredande mot barn, att samlagsbegreppet i bestämmelserna om våldtäkt och våldtäkt mot barn ska ändras och att straffskalorna för ett flertal sexualbrott ska skärpas. Förslagen bereds nu inom Regeringskansliet.

I promemorian Ett modernare straffrättsligt skydd mot hemfridsbrott och olaga intrång (Ju2021/01508) föreslås bl.a. att maximistraffet för brott av normalgraden skärps från böter till fängelse i högst ett år samt att straffet för de grova brotten ändras från fängelse i högst två år till fängelse i lägst sex månader och högst tre år. Hemfridsbrott har betydelse för människors skydd av hem och integritet och olaga intrång för människors trygghet i sin vardagliga miljö. Brottligheten förekommer bl.a. i samband med mäns våld mot kvinnor och barn. Promemorian remitterades under våren och remisstiden löpte ut i juli. Förslagen bereds just nu inom Regeringskansliet och föreslås träda i kraft den 1 juli 2022.

Den 1 december 2021 överlämnade Preskriptionsutredningen sitt betänkande (SOU 2021:90). Utredningen föreslår bland annat att brott som kan straffas med livstids fängelse inte ska preskriberas, att preskriptionstiden för allvarliga brott såsom våldtäkt, grov våldtäkt och grov misshandel ska förlängas och att utdömda fängelsestraff aldrig ska preskriberas. Utredningens betänkande har remitterats och remisstiden går ut den 15 mars 2022.

Bestämmelsen om brott mot tystnadsplikt omfattar röjande av sådana uppgifter som enligt lag eller annan författning ska hemlighållas, t.ex. uppgifter som förekommer inom sjukvård, socialtjänst, polis och domstol. När t.ex. skyddade personuppgifter röjs kan det leda till mycket allvarliga konsekvenser för den enskilde och dennes anhöriga. Regeringen har därför tillsatt en utredning som ska ta ställning till om straffskalan för brott mot tystnadsplikt bör skärpas och vid behov lämna nödvändiga författningsförslag (dir. 2020:54). Uppdraget ska redovisas den 17 januari 2022.

I betänkandet Utvisning på grund av brott – ett skärpt regelverk (SOU 2021:61) föreslås flera skärpningar i syfte att fler personer som döms för brott ska kunna

utvisas. Ett särskilt fokus för utredningen har varit att skärpa reglerna vid hedersrelaterad brottslighet och hatbrott. Föreslagna ändringar av regelverket innebär att det vid prövningen av utvisningsfrågan i skärpande riktning kommer beaktas att brottet har haft ett heders- eller hatbrottsmotiv. Betänkandet har remitterats och bereds nu vidare inom Regeringskansliet.

5.5 Förbättrad kunskap och metodutveckling

Regeringen har vidtagit ett stort antal åtgärder i syfte att öka kunskapen bland yrkesverksamma som möter våldsutsatta. Statskontorets analys av myndigheternas arbete med den nationella strategin (A2020/00238) visar att många myndigheter arbetar med att sammanställa och sprida kunskap, men att arbetet med att bidra till att kunskapen också används i berörda verksamheter skulle kunna öka. Statskontoret konstaterar även att det finns ett behov av att utvärdera och utveckla metoder. I rapporten *Våldsprevention i Sverige: En forskningsöversikt* (Franzén och Gottzén 2020) som genomförts av forskare vid Stockholms universitet, på uppdrag av Jämställdhetsmyndigheten, lyfts att våldsförebyggande program som redan är utvecklade och verkar lovande i en svensk kontext i högre grad bör implementeras och utvärderas.

Regeringen avser i arbetet med förbättrad kunskap och metodutveckling att fokusera på åtgärder som bidrar till ökad implementering och på att följa och utvärdera metoder och arbetssätt som används, i syfte att ta fram evidensbaserade metoder och arbetssätt som kan spridas och användas av aktörer.

Regeringen ser positivt på att kunskap ska kunna utvecklas inom ramen för forskningsprogrammet om brottslighet och avser att fortsatt följa kunskapsutvecklingen för att kunna vidta de åtgärder som behövs. Beslutade och kommande åtgärder för att åstadkomma detta presenteras nedan.

Beslutade åtgärder 2021

86. Vetenskapsrådet har fått i uppdrag att ansvara för ett tioårigt nationellt forskningsprogram om brottslighet. Programmet ska bidra till det brottsförebyggande, brottsbekämpande och trygghetsskapande arbetet och kommer att inkludera såväl tillämpad forskning som en mångfald av discipliner (U2021/02276).
87. Forte har fått i uppdrag att kartlägga forskning om våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt övriga områden som omfattas av regeringens nationella strategi för att förebygga och

bekämpa mäns våld mot kvinnor med fokus på klient- och praktisk-nära forskning (S2021/05814, punkt 39 i åtgärds paketet).

88. Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län har fått i uppdrag att samordna gemensamma myndighetsinsatser för att främja tillämpningen av de nya bestämmelser mot hedersrelaterad brottslighet som trädde i kraft den 1 juli 2020 (A2020/02649).
89. Jämställdhetsmyndigheten har fått i uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser om våldsutsatta personer som lever med skyddade personuppgifter (punkt 40 i åtgärds paketet, A2021/00971).
90. Jämställdhetsmyndigheten har fått i uppdrag att arbeta med att utveckla arbetssätt och metoder för förebyggande arbete mot könsstämpning (A2021/01029).
91. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har fått i uppdrag att göra en analys om hat och hot mot kvinnor i svenska digitala miljöer (A2021/01136, punkt 38 i åtgärds paketet).
92. Myndigheten för delaktighet har fått i uppdrag att inventera relevanta aktörers kunskap om våldsutsatthet bland personer med funktionsnedsättning och föreslå åtgärder (A2021/02052, punkt 38 i åtgärds paketet).
93. Sametinget har fått ett uppdrag avseende jämställdhet samt mäns våld mot samiska kvinnor och flickor (Ku2021/02210).
94. Regeringens kunskapslyft för barnets rättigheter förlängdes och fördjupades inför 2021 (A2020/02650).
95. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att ta fram och sprida ett stöd- och informationsmaterial till socialtjänst och hälso- och sjukvården i syfte att öka medvetenheten och kunskapen om våld mot barn med funktionsnedsättning (S2020/09593).

Kommande åtgärder 2021–2023

96. Jämställdhetsmyndigheten får i uppdrag att identifiera eventuella kunskapsluckor och kartlägga utbildningsbehov om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer hos yrkesgrupper som möter våldsutsatta (punkt 38 i åtgärds paketet).

97. Polismyndigheten ska få i uppdrag att ge anställda fördjupad kunskap om och förbättrade verktyg att bemöta psykisk ohälsa (punkt 34 i åtgärdspaketet).
98. Åtgärder ska vidtas för att åtgärda kunskapsbrister om pornografins påverkan på samhället.
99. Regeringen avser att vidta åtgärder för att kunskapen om hbtqi-personers utsatthet för våld i nära relationer ska öka (punkt 38 i åtgärdspaketet).

Ökad kunskap och kompetens

Vetenskapsrådet har fått i uppdrag att ansvara för ett tioårigt nationellt forskningsprogram om brottslighet. Programmet ska bidra till det brottsförebyggande, brottsbekämpande och trygghetsskapande arbetet och kommer att inkludera såväl tillämpad forskning som en mångfald av discipliner (U2021/02276). Mäns våld mot kvinnor, våld- och sexualbrott mot barn och andra särskilt utsatta brottsoffer, hedersrelaterat våld och förtryck, våld i ungas relationer samt sexuella trakasserier fortsätter att utgöra omfattande samhällsproblem. Mot bakgrund av detta förväntas forskningsprogrammet bidra till att öka kunskapen om kriminalitetens orsaker, stärka förmågan att förebygga och bekämpa brott, öka uppläkningen av brott, utveckla det trygghetsskapande arbetet och förändra normer, samt förbättra tvärsektorieell samverkan. Regeringen avsätter 10 miljoner kronor 2021, 24 miljoner kronor 2022, 45 miljoner kronor 2023 och 45 miljoner kronor 2024. Medlen ska fördelas av Vetenskapsrådet.

Forte har fått i uppdrag att kartlägga forskning om våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt övriga områden som omfattas av regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor med fokus på klient- och praktikinära forskning (S2021/05814). Som komplement till det nationella forskningsprogrammet har regeringen i september 2021 gett Forte i uppdrag att kartlägga forskning om våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt övriga områden som omfattas av regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor med fokus på klient- och praktikinära forskning. Regeringen ser positivt på att dessa satsningar ska bidra till att den forskningsbaserade kunskapen ska öka och spridas, vilket också förväntas kunna bidra till ändamålsenliga och effektiva åtgärder.

Jämställdhetsmyndigheten har fått i uppdrag att genomföra kunskapsbärande insatser om våldsutsatta personer som lever med skyddade personuppgifter (A2021/00971). Den

1 januari 2019 trädde nya lagändringar i kraft som ska förbättra och öka skyddet för hotade och förföljda personer som lever med skyddade personuppgifter. Det är av stor vikt att våldsutsatta personer som lever med skyddade personuppgifter känner till vilka rättigheter de har och vilket stöd som finns och att yrkesverksamma som möter målgruppen har goda kunskaper. Jämställdhetsmyndigheten har därför fått i uppdrag att genomföra kunskaps-
höjande insatser om våldsutsatta personer som lever med skyddade personuppgifter, med fokus på kvinnor och barn. För att ytterligare åtgärder ska kunna genomföras ska Jämställdhetsmyndigheten också undersöka livssituationen för gruppen, med fokus på kvinnor och barn. En långsiktig plan för hur arbetet med målgruppen kan utvecklas och följas över tid ska även presenteras.

Jämställdhetsmyndigheten får i uppdrag att identifiera eventuella kunskapsluckor och kartlägga utbildningsbehov om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer hos yrkesgrupper som möter våldsutsatta. Uppdraget omfattar alla målgrupper och typer av våldsutsatthet som ingår i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Uppdraget ska särskilt belysa kunskapsluckor hos yrkesgrupper som möter människor som av olika skäl befinner sig i en utsatt situation. Uppdraget ges i enlighet med vad som har aviserats i åtgärdspaketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor.

Myndigheten för delaktighet har fått i uppdrag att inventera relevanta aktörers kunskap om våldsutsatthet bland personer med funktionsnedsättning och föreslå åtgärder (A2021/02052). I uppdraget ingår att sammanställa kunskap från forskning och undersökningar om våldsutsatthet bland personer med funktionsnedsättning samt att identifiera kunskapsluckor inför framtida studier. Det ingår även att genomföra en kartläggning av vilken kunskap om våldsutsatthet bland personer med funktionsnedsättning som finns hos kommuner, regioner och myndigheter vars anställda möter personer med funktionsnedsättning som har eller kan ha utsatts för våld, samt hur denna kunskap sprids och används i relevanta verksamheter. Myndigheten för delaktighet ska vidare kartlägga vilka åtgärder som vidtas för att förebygga och upptäcka våld i målgruppen samt vilka insatser som ges till våldsutsatta. I uppdraget ingår att lämna förslag på åtgärder som kan vidtas på nationell, regional eller lokal nivå för att förbättra upptäckt av våld samt stöd och skydd för målgruppen.

Polismyndigheten ska få i uppdrag att ge anställda fördjupad kunskap om och förbättrade verktyg att bemöta psykisk ohälsa. Uppdraget ska omfatta att utveckla samverksformer och riskbedömningar med relevanta aktörer, t.ex. psykiatri och socialtjänst. En betydande del av de män som dödar kvinnor i nära relation har en bakomliggande psykisk ohälsa. Uppdraget ges i enlighet med vad som aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor.

Regeringens kunskapslyft för barnets rättigheter förlängdes och fördjupades inför 2021 (A2020/02650). Kunskapslyft för barnets rättigheter pågår sedan 2017 och syftar till att höja kunskapen och stärka kompetensen om barnets rättigheter och i synnerhet barnkonventionen bland statliga myndigheter, kommuner och regioner. Inom ramen för kunskapslyftet har några myndigheter som tidigare deltagit fått verksamhetsanpassade uppdrag i särskilt angelägna barnrättsfrågor under 2021. Exempelvis ska Jämställdhetsmyndigheten fortsatt fokusera på att stärka arbetet för att motverka utnyttjande av barn och unga genom köp av sexuella handlingar och att barn utsätts för människohandel. I uppdraget ingår även att synliggöra utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck.

Socialstyrelsen har fått i uppdrag att ta fram och sprida ett stöd- och informationsmaterial till socialtjänst och hälso- och sjukvården i syfte att öka medvetenheten och kunskapen om våld mot barn med funktionsnedsättning (S2020/09593). Uppdraget kompletterar Socialstyrelsens arbete med bl.a. vägledningen Att vilja se, vilja veta och att våga fråga – vägledning för att öka förutsättningarna att upptäcka våldsut-satthet, Socialstyrelsen (2014) och Att samtala med barn, Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården, Socialstyrelsen (2018). Fokus ska vara på hur socialtjänst och hälso- och sjukvård kommunicerar med barn med funktionsnedsättning samt deras vårdnadshavare i syfte att förebygga våld eller vid misstanke om förekomst av våld och om vilka stöd- och skyddsinsatser som samhället ansvarar för i olika situationer.

Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län har fått i uppdrag att samordna gemensamma myndighetsinsatser för att främja tillämpningen av de nya bestämmelser mot hedersrelaterad brottslighet som trädde i kraft den 1 juli 2020 (A2020/02649). Sedan den 1 juli 2020 kan den som för-mår eller tillåter ett barn att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse dömas för barnäktenskapsbrott. Vidare gäller en ny särskild straffskärpningsgrund som innebär att om ett motiv för brottet har varit att

bevara eller återupprätta heder ska det ses som en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet. I lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) har det införts ett nytt verktyg, ett utreseförbud, som ska skydda barn som riskerar att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller att könsstympas. Det är straffbart att föra ut ett barn ur Sverige i strid med ett utreseförbud. Ett utreseförbud utgör hinder mot att utfärda pass och skäl för att återkalla pass. En effektiv tillämpning av den nya lagstiftningen till skydd mot hedersrelaterad brottslighet förutsätter väl fungerande samverkan mellan berörda aktörer, inte minst socialtjänsten, hälso- och sjukvården, skolan och polisen. Övriga myndigheter som ingår i uppdraget är Brottsoffermyndigheten, Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum), Polismyndigheten, Socialstyrelsen och Åklagarmyndigheten.

Sametinget har fått ett uppdrag avseende jämställdhet samt mäns våld mot samiska kvinnor och flickor (Ku2021/02210). Sametinget lämnade i april 2021 in slutrapporten för ett regeringsuppdrag om att kartlägga jämställdheten i det samiska samhället (Ku2021/01191). Regeringen har i enlighet med förslag i rapporten gett Sametinget i uppdrag att arbeta med främjande åtgärder för jämställdhet i det samiska samhället och att förebygga och bekämpa mäns våld mot samiska kvinnor och flickor.

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har fått i uppdrag att göra en analys om hat och bot mot kvinnor i svenska digitala miljöer (A2021/01136). Regeringen anser att det behövs mer kunskap om det hat och hot som riktas mot kvinnor i digitala miljöer. FOI ska studera dels hur användare talar om och till kvinnor och vilka nedvärderande uppfattningar som förekommer när det gäller exempelvis kön och sexualitet, dels om kvinnor utsätts för mer hat än män, och i så fall hur hatet skiljer sig åt.

Åtgärder ska vidtas för att åtgärda kunskapsbrister om pornografins påverkan på samhället. Av Barnombudsmannens redovisning av uppdraget om kartläggning av kunskap om pornografins inverkan på barn m.m. (A2020/00346) framgår att det har observerats ett samband mellan pornografikonsumtion och beteendeproblem såsom sexuellt våld och sexuellt aggressivt beteende. I vissa studier gäller det enbart konsumtion av våldspornografi, medan andra kunnat finna samband även med annan pornografi. Styrkan på sambandet varierar dock mellan studier och Barnombudsmannen har inte kunnat dra några slutsatser om orsakssamband. Risken att begå

sexuellt våld är även kopplat till andra faktorer och en möjlig förklaring som lyfts är att pojkar (främst) med andra riskfaktorer även löper ökad risk att uppleva negativa konsekvenser av pornografikonsumtion. Regeringen konstaterade i budgetpropositionen för 2022 att finns grundläggande kunskapsbrister när det gäller pornografin och dess påverkan på samhället. Det är angeläget att öka kunskaperna för att i nästa steg kunna vidta rätt åtgärder.

Regeringen avser vidta åtgärder för att kunskapen om hbtqi-personers utsatthet för våld i nära relationer ska öka. De studier som finns visar på en större våldsutsatthet bland homo- och bisexuella personer, särskilt ungdomar, jämfört med heterosexuella och bland transpersoner jämfört med cis-personer, men det saknas heltäckande nya studier och mer omfattande kunskap om omfattningen av utsattheten i Sverige. Åtgärder ska vidtas i enlighet med vad som aviserats i åtgärds paketet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor.

Verkningsfulla metoder och arbetssätt

Jämställhetsmyndigheten har fått i uppdrag att arbeta med att utveckla arbetssätt och metoder för förebyggande arbete mot könsstympling. Med utgångspunkt i de inventeringar som har gjorts i tidigare redovisat uppdrag om effektiva arbetssätt och metoder för informations spridning gällande könsstympling av flickor och kvinnor (A2020/02685) ska myndigheten identifiera en eller flera metoder som bedöms ha god potential att vara verkningsfulla i en svensk kontext. Myndigheten ska bl.a. ta fram en plan för hur metoderna ska följas, förvaltas och utvecklas under längre tid. Av planen ska framgå vilka ytterligare insatser som krävs för att metoderna ska kunna anses vara evidensbaserade.

6. Sveriges prioriteringar i EU och internationellt

Europarådet och Istanbulkonventionen

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet – Istanbulkonventionen – är riktmärket för internationella standarder på detta område. Sverige har inom ramen för Europarådets samarbete mellan medlemsländer och angränsande länder uppmuntrat att det ägnas ökad uppmärksamhet åt program och åtgärder för att stärka kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Bland annat ges stöd inför länders anslutning till Istanbulkonvention och därefter till genomförandet av den.

EU:s anslutning till Istanbulkonventionen

EU undertecknade Istanbulkonventionen i maj 2017. Rådet har ännu inte beslutat om att EU ska ansluta sig till (ratificera) konventionen då en mindre grupp medlemsstater motsätter sig det. För att påskynda anslutningen begärde Europaparlamentet 2019 ett yttrande från EU-domstolen i syfte att klargöra de rättsliga förutsättningarna för EU:s anslutning. I yttrandet av den 6 oktober 2021 klargör domstolen att fördragen inte utgör hinder för att rådet inväntar att det föreligger samförstånd (så kallad common accord) mellan medlemsstaterna innan det antar beslut om unionens anslutning till Istanbulkonventionen. Rådet får däremot inte uppställa samförstånd som ett absolut villkor för att kunna anta ett sådant beslut.

Sverige är positiv till att EU ansluter sig till konventionen. Sverige har varit drivande i förhandlingarna om EU:s anslutning till konventionen och kommer att vara det även framöver.

EU-nätverk för förebyggande av könsbaserat våld

I EU:s jämställdhetsstrategi anges att ett effektivt förebyggande av våld är avgörande. Det handlar om att undervisa pojkar och flickor om jämställdhet från tidig ålder och att stödja utveckling som främjar icke-våldsamma förhållanden. Det krävs också en multidisciplinär arbetsmetod bland yrkesverksamma och inom olika samhällstjänster, däribland rättsväsendet, stödtjänster för brottsoffer, program för förövare samt social- och sjukvårdstjänster.

Kommissionen meddelar i strategin att den kommer att starta ett EU-nätverk för förebyggande av könsbaserat våld och våld i hemmet. Nätverket ska sammanföra medlemsstater och berörda parter för utbyte av god praxis, och den kommer att finansiera utbildning, kapacitetsuppbyggnad och stödtjänster. Våldsförebyggande åtgärder som fokuserar på män, pojkar och maskuliniteter kommer att vara av central betydelse.

Kommissionens direktivförslag om mäns våld mot kvinnor

Kommissionen har aviserat att den avser att presentera ett direktivförslag om mäns våld mot kvinnor under det första kvartalet av 2022.

Nordiska samarbetet och mäns våld mot kvinnor

Nordiska ministerrådets samarbetsprogram för 2019–2022 på jämställdhetsområdet omfattar insatser mot sexuella trakasserier, våld och kränkningar i samhället. Inom ramen för samarbetet har ny kunskap tagits fram

såsom en kartläggning av rättsliga regleringar mot näthat i de nordiska länderna liksom en rapport nordiska män som är aktiva på nätforum som präglas av kvinnohat, the Angry Internet.

Ambassadör mot människohandel

Sverige har sedan 2016 en särskild ambassadör i det bilaterala och multilaterala arbetet mot människohandel i syfte att öka det internationella samarbetet på området. Sedan 2019 arbetar Sverige och Frankrike utifrån en överenskommelse om att bedriva en gemensam diplomati mot människohandel för sexuell exploatering och prostitution och under 2020 genomfördes gemensamma insatser inom ramen för det samarbetet.